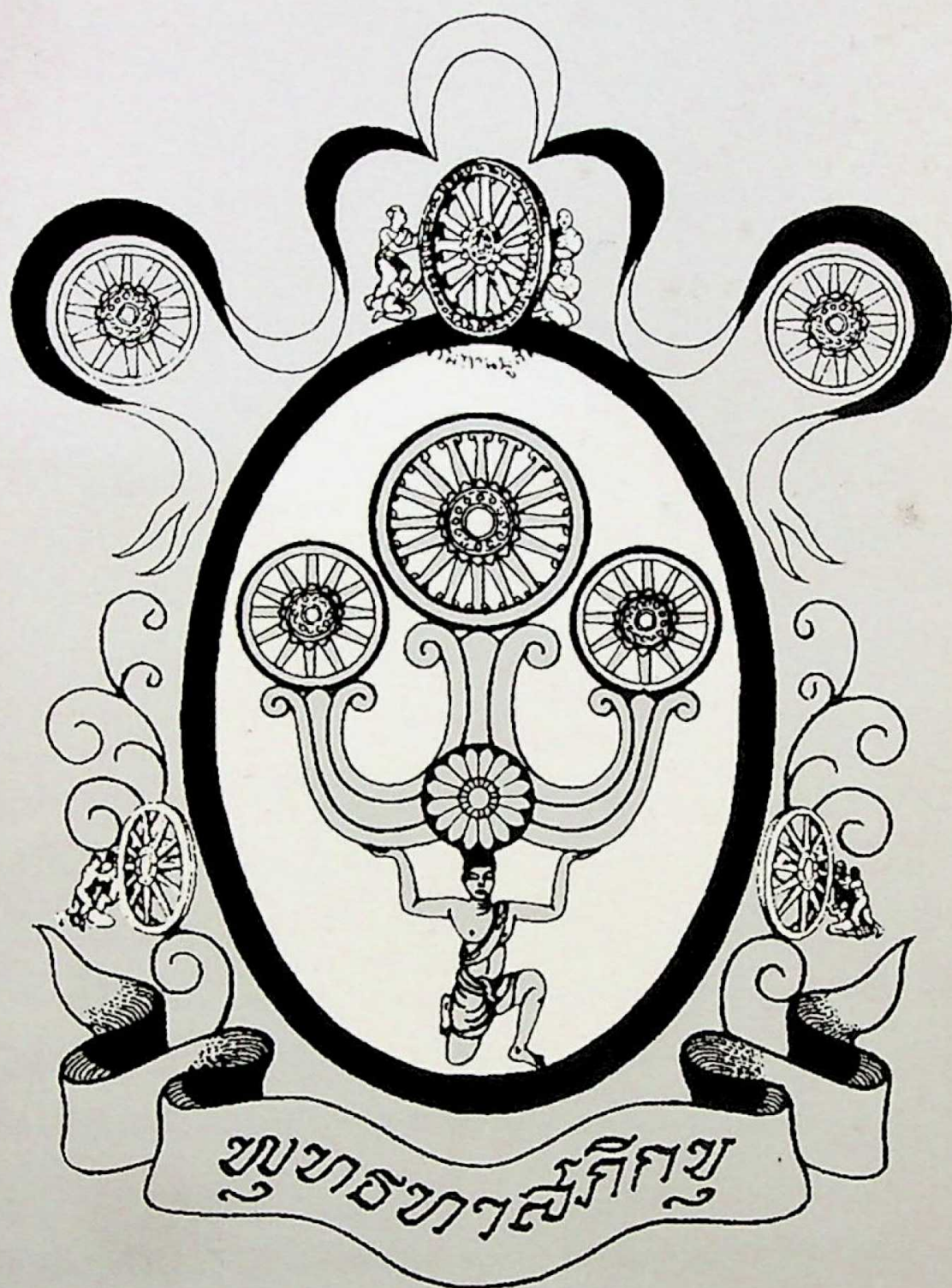

หลักปฏิบัติเกี่ยวกับศีลวัตร

(ชุดหมอนล้อ อันดับที่ ๑๑๔)

อุทิศนา

จักรธรรมมะมาลัย
แผ่ธรรมะรังษี
มันหมายจะเสริมคำสนัน
ปลดปล่อยพิณาศ, คง
หากแล้งพระธรรมญาณ
จะครองโลกเป็นอากร
จะทุกข์ทนทั้งคนวัน
ด้วยเหตุอหังการ
บรรชิตพระพุทธองค์
ตามแนวพระธรรมนำ
เผยแผ่พระธรรมทาน
บัดหมื่นสัพพัญญู

จะหมั่นทั่วทั้งชาชาติ
ตามพระพุทธทรงประสงค์ ๙
สถาปนาโลกให้อยู่ยง
เป็นโลกสุขสถาพร ๙
อันธพาลกลีบ
ให้เลวเลวได้จรณ ๙
พิฆาตกันบมิประมาณ
เข้าครองโลกวิโยคธรรม ๙
จึงประสงค์ประกอบกรรม
ให้โลกผ่องแผ้วพ้นภัย ๙
ให้ไพศาลพิชิตชัย
อุทิศทั่วทั้งชาชาติ ๙

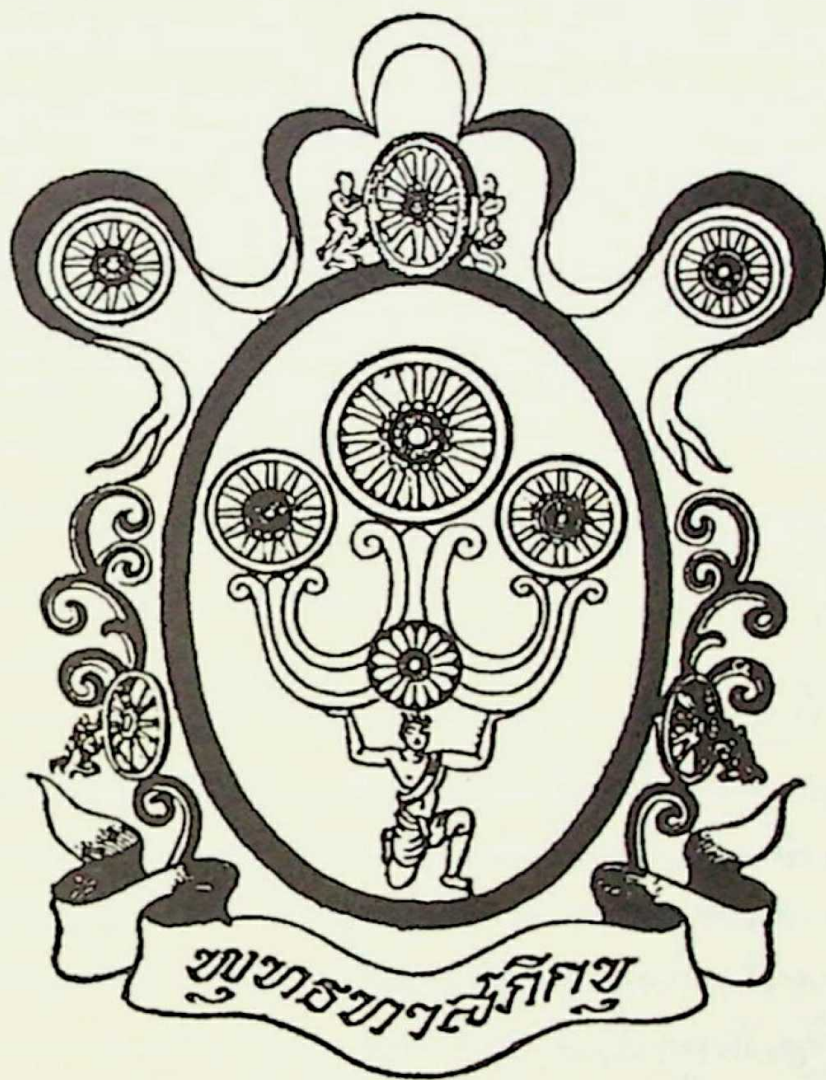
พ.ท.

๒๕๒๓

พิมพ์โดย
บริษัท บัดเจท-สุมาร์ท จำกัด
โทร. ๐๒๕๒๔ ๓๓๑๕, ๐๘ ๕๘๑๖ ๔๓๘๒

หลักปฏิบัติเกี่ยวกับศีลวัตร

(ชุดหมอนล้อ อันดับที่ ๑๑๔)

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๐

สวนอศมจัดพิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

คำปฐาภา

การวัดชีพจรนั้นคือ วัดดูขนาดของข้อมือข้อมือ นิ้วโป้ง
 แพร่ ก็โดยมองขนาดการกลืนมาแห่งศีลธรรม เว้นวัดตา-
 ประคอง สอนแต่ที่ใจเรา และโดยความวิเศษ ตามจิต ตาม-
 ทัศนญาณ อันผลนั้น.

อภิมะ เป็น ปฐกัมมัฏฐาน ของชีวิต, แต่เขาสนใจ
 กับเฟื่องฟูของชีวิตที่แท้จริง สำหรับร่างกาย. ชีวิตที่ขาด
 ปฐกัมมัฏฐานนั้น เป็นชีวิตที่ตายแล้ว และเป็นการสูญเสีย-
 เสีย ยิ่งไปกว่าการตายทางร่างกาย เพราะขาดชีวิตจิตใจ, และ
 หันไปเรื่อย ๆ จนไม่ได้เลย. คุณสมบัติของชีวิตที่แท้จริงจาก
 อภิมะ นั้น เป็นคุณสมบัติของแต่คนละคน และเขาก็
สัมพันธ์กัน แก่กันและกัน และเพราะเหตุนี้ จะต้องมีศีลปฏิบัติ
 เป็นที่ชัด.

เป็นผลของมโนะ ที่ถูกตั้งขึ้นไว้ คือ การที่หา
 คน มีความสุขเป็นอันหนึ่งอันใด และมีความสัมพันธ์ใน
 ชีวิตที่ เป็นประโยชน์ แก่ตนและผู้อื่น อยู่จากความเป็น
 หนึ่ง และตลอดเวลา. อันความดี ซึ่งอยู่ภายใน การ-
 ศึกษาศาสตร์ คือ การใช้ประโยชน์จากเขา มีความเป็น
 มโนะ อันถูกตั้งขึ้น และสมบูรณ์.

ข้อหนึ่งของเขา ละทิ้งความเป็นตัวกู้อย่างเดียว- สิ้นสุด- กตัญญู-
 กตัญญู ต่อโลกมารดา ถึงขนาดที่แม้ชีวิตก็อาจเสียสละ-
 4 นี้ได้; ละทิ้งความรัก เพื่อชีวิต ทุกรูปแบบอันแก่คนต่าง

“

อานิสงส์ ของ ศีล

ข้อสุดท้ายที่ต้องพูดก็ไม่มีอะไรนอกจาก
อานิสงส์ของศีล จะบอกอานิสงส์กันเสียสักหน่อย.
หัวข้อสำหรับพูดว่าหลักปฏิบัติเรื่องศีล
แล้วทำไมมาบอกอานิสงส์? ก็เพราะว่า
อานิสงส์นั้นคือกำลังใจ กำลังใจให้เกิดการปฏิบัติ
ถ้าไม่มองเห็นอานิสงส์แล้วมันท้อแท้
ฉะนั้นการรู้อานิสงส์ของศีลไว้นี้
มันช่วยให้เกิดกำลังใจ ในการปฏิบัติ.

”

หลักปฏิบัติเกี่ยวกับศีลวัตร

ท่านสาธุชน ผู้สนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายที่เรียกว่าพูดกันวันเสาร์ในครั้งที่ ๓ ของภาควิสาขบูชานี้ จะได้กล่าวโดยหัวข้อว่า หลักปฏิบัติเกี่ยวกับศีลวัตร ดังที่ท่านทั้งหลายก็ทราบกันอยู่เป็นอย่างดีแล้ว. สิ่งที่เราเรียกว่าหลักปฏิบัตินี้ เป็นคำกล่าวอย่างรวบรัดเท่าที่ให้เราเห็นว่า จะต้องปฏิบัติอย่างไร, หรือว่าจะปฏิบัติให้ง่ายขึ้น หรือสะดวกขึ้นอย่างไร. เพราะฉะนั้น จึงไม่จำเป็นจะต้องกล่าวไปหมดทุกแง่ทุกมุม จะกล่าวถึงแต่ส่วนที่มันเกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติโดยตรงเท่านั้น.

สำหรับคำว่า “ศีลวัตร” บางคนก็เข้าใจแล้ว บางคนก็ยังไม่เข้าใจ; ศีลวัตรก็คือ ศีล กับ วตฺต อย่างนี้ก็ได้อีก, ศีลวัตรก็คือ ศีลกับวัตร อย่างนี้ก็ได้อีกเหมือนกัน. แต่ในที่นี้อยากจะเล็งถึงศีลและวัตร รวมกันเป็น ๒ อย่าง : ศีลเป็นอย่างหนึ่ง วัตรเป็นอย่างหนึ่ง.

คำว่า วรุต ในภาษาสันสกฤตหรือ วตุต ในภาษาบาลี นั้น มาแปลงเป็นไทย เรียกว่า วัตร หรือ “พรต”. “ศีล” ก็คือ “ศีล”. “วัตร” ก็คือ “พรต”. พรต ก็คือการบำเพ็ญพรต, ศีลก็คือการบำเพ็ญศีล. บำเพ็ญศีล และ บำเพ็ญพรต นี่ต่างกันอย่างไร? คำว่า “ศีล” เราหมายถึง หัวข้อสำคัญ ๆ ที่บังคับให้ต้องปฏิบัติ คำว่า “วัตร” นั้น หมายถึง เรื่องเล็กน้อยที่เกี่ยวกับศีลนั่นเอง; หากแต่ว่าไม่สำคัญเท่ากับสิ่งที่เรียกว่าศีล ก็เลยเรียกว่าวัตร, แล้วก็บังคับเฉียบขาดเหมือนกับสิ่งที่ เรียกว่าศีล.

ทีนี้ อยากจะให้คิดนึกกันเสียสักหน่อยหนึ่งว่า ทำไมจึงต้องพูดเรื่องศีลกันอย่างนี้อีก? คุณจะซ้ำซากน่าเบื่อหน่ายเต็มทีแล้ว. ถ้าท่านผู้ใดมีความรู้สึกอย่างนี้ ก็ขอให้เปลี่ยนความรู้สึกเสียใหม่. เดียวนี้มีสิ่งแสดงให้เห็นอยู่ชัด ๆ แล้วว่า รักษาศีลกันจนตายก็ไม่มีศีล หรือ ไม่ได้รับประโยชน์อันสูงสุดของศีล; รักษาศีลกันทั่วไปก็ยังไม่ได้รับประโยชน์จากศีล; แม้คนบางคนจะตั้งใจรักษาศีลจริง ๆ ก็ยังไม่มีสิ่งที่เรียกว่าศีลโดยถูกต้องและสมบูรณ์ได้. นี่พิสูจน์ได้ตรงที่ ไม่ได้รับประโยชน์อันแท้จริงจากสิ่งที่เรียกว่าศีล : คือเพียงแต่ได้รักษาเท่านั้น.

นี่จึงต้องพูดกันถึงเรื่องนี้อีก หรือบางทีจะต้องพูดอีกหลายครั้งหลายหนก็ได้ ให้เข้าใจจนถึงกับว่า รักษาศีลแล้ว ก็มีศีลได้เต็มที่.

อีกทางหนึ่ง ก็ด้วยความมุ่งหมายว่า จะปรับปรุงให้ดีขึ้น : การรักษาศีลยังอยู่ในสภาพที่มงายอยู่ก็มี และอยู่ในสภาพที่ไม่มงายก็มี; ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ. มันอยู่ในวิสัยที่จะปรับปรุงให้ดีขึ้นมาได้ ทั้งพวกที่กำลังมงายอยู่ และทั้งพวกที่ไม่มงาย แล้วก็ยังมีความที่จะปรับปรุงให้ดีกว่านี้ : กว่าที่เป็นอยู่ในเวลานี้ เพราะฉะนั้น ก็จะต้องพูดเรื่องศีล.

คนที่ยังมงาย ก็รับศีลเป็นพิธีรีตองเท่านั้น, รับศีลเหมือนเครื่องจักร อย่างที่ว่าปากพูดได้ก็พูดไป นี้อยู่ในฐานะที่ต้องปรับปรุงกันเป็นอันมาก. แม้บางคนจะมีเจตนาดี แล้วก็ไม่มงาย; แต่ก็ยังไม่อาจจะทำให้เป็นที่พอใจของตัวได้ ยังระแวงนั้นระแวงนี้อยู่เรื่อยไป, ฉะนั้น เราต้องพูดกันถึงเรื่องศีลกันอีกเรื่อย ๆ ไปก่อนโดยประสงค์ว่าจะให้เป็นรากฐานที่ดีของการถือพระศาสนาสืบต่อไป.

เดี๋ยวนี้ การปฏิบัติในทางศาสนา ยังไม่ดีจนเป็นที่น่าพอใจ เพราะว่ารากฐานอันแรกคือศีลนี้ยังไม่มีดี ที่นี้การ

ที่จะมีสมาธิมีธรรมะสูงขึ้นไป จึงทำไม่ได้ เพราะรากฐานยังไม่ดี. และโดยเฉพาะคนสมัยปัจจุบันนี้ มีอยู่เป็นส่วนใหญ่ที่เป็นวัตถุนิยมจัด คือ บูชาวัตถุ บูชาเรื่องทางเนื้อหนังมาก พวกนี้จะไม่รู้จักสิ่งที่เรียกว่าศีลเลย. หรือจะรู้จักก็รู้จักผิด ๆ. ถ้าพูดให้ดีแล้ว ก็ไม่รู้จักนั่นแหละมากกว่า คือ เมื่อรู้จักผิด ๆ ก็มีผลเท่ากับไม่รู้จัก ฉะนั้น จึงถือว่าไม่รู้จัก.

คนพวกนี้ได้ยินเขาพูดกันว่า ที่วัดมีการรักษาศีล, หรือถ้าเดินผ่านวัดไปเขาก็มองเห็นว่า พวกโน้นเขารักษาศีลกันอยู่ แล้วก็ไม่ว่ารักษาอย่างไร? เพื่ออะไร? ก็เลยคิดว่าเป็นเรื่องงมงายของคนหัวโบราณ ก็รู้เท่านี้ว่ารักษาศีลกันอยู่รักษาศีลเพราะไม่มีอะไรจะทำ คิดไปเสียอย่างนี้ก็ได้. หรือเพราะว่า คนที่รักษาศีลทำอะไรไม่น่าดู ; คนที่ไปรักษาศีลอยู่ในโบสถ์แท้ ๆ นี่ก็ยังพูดเรื่องที่ไม่ควรพูด, หรือ บางทีไปทำสิ่งที่ไม่ควรทำ ใช้โบสถ์นั้นเป็นตลาดสำหรับแลกเปลี่ยนซื้อขายอะไรกันก็มี; ก็เป็นที่ดูถูกของคนสมัยนี้ขึ้นมาอีกอย่างหนึ่งด้วย. คนสมัยวัตถุนิยมจึงประมาณว่าเรื่องของคนที่ถือศีลนี้ ไม่มีอะไรที่น่าสนใจ.

ด้วยเหตุผลทั้งหมดอย่างทีกล่าวนานี้ ก็ล้วนแต่เป็นเครื่องแสดงว่า เราจะต้องปรับปรุงกันเสียที ให้การปฏิบัติเรื่องศีลวัตรนี้อยู่ในสภาพที่น่าพอใจ ออกพอใจ คือว่าคนผู้รักษาก็ได้รับประโยชน์ แล้วคนที่มองเห็นก็พากันเลื่อมใส หรือว่าอยากจะรักษาบ้าง บ้านเมืองก็จะเป็นสุขเพราะว่าคนมีศีล.

ทีนี้ เราจะได้พูดกันเป็นข้อ ๆ ไปตามลำดับ :-

ศีลคืออะไร?

ในข้อแรกนี้ ก็จะต้องพูดถึงคำว่า “ศีล” นั้นเอง คำว่าศีลหรือสิ่งที่เรียกว่าศีลนั้นคืออะไร? ถ้าจะถือเอาตามหลักของภาษา ตัวหนังสือคำว่า “ศีล” นี้มีทางที่จะทำความเข้าใจเป็น ๒ อย่าง : คือว่า โดยตัวหนังสือแท้ ๆ คือตามตัวพยัญชนะแท้ ๆ นั้นคำว่า ศีล หมายถึงความปกติ หรือปกติภาวะตามธรรมดา. คำว่าศีลแปลอย่างนี้ : แปลว่า ปกติ; แต่เนื้อความโดยอรรถะ, ส่วนอรรถะหรือเนื้อความนั้น เล็งถึงข้อปฏิบัติที่ปฏิบัติแล้ว จะทำให้เกิดความปกติ.

นี่เห็นได้ว่า มันเนื่องกัน โดยตัวพยัญชนะกับโดยอรรถ
ความหมายมันก็เนื่องกัน คืออยู่ที่คำว่า “ปกติ” เป็นส่วน
สำคัญ. คำว่าศีลแปลว่าปกติ ถ้ากลัวว่าจะลืม ก็นึกถึง คำว่า
“ศีลาหรือหิน” เป็นเครื่องกันลืมนะ : ศีลา หรือ ก้อนศิลา
ก้อนหินนั้นมันอยู่นิ่ง ๆ เป็นปกติ, เป็นวัตถุมีความเป็น
ปกติ แต่เดี๋ยวนี้เมื่อมาเป็น “ศีลของมนุษย์” ของคน;
ความหมายของความปกตินั้น ก็ไม่ได้หมายความว่า อยู่
นิ่ง ๆ นิ่งแข็งเป็นตอไม้; แต่หมายความว่า ยังคงทำอะไร
อยู่ทุกอย่างตามที่ควรจะต้องทำ, แต่อยู่ในภาวะปกติคือ
ไม่เดือดร้อน, ไม่กระวนกระวาย ไม่ระส่ำระสาย, ไม่เดือดร้อน
ไม่มีความสกปรกเกิดขึ้น, ไม่มีความกระวนกระวายเศร้า
หมองอันใดเกิดขึ้น.

นี่แหละ ภาวะปกติของคน. ถ้ามีภาวะปกติอย่างนี้
ก็เรียกว่ามีศีลโดยแท้จริงโดยสมบูรณ์. ผู้ใด มีภาวะปกติ
ทางกายทางวาจา แสดงออกมา เห็นอยู่ชัด ๆ ไม่มีเรื่อง
กระวนกระวาย ไม่มีความเดือดร้อนระส่ำระสาย ไม่สกปรก
ไม่มีดมัว นี่ก็เรียกว่าคนนั้นมีศีล; อย่างนี้ก็พอแล้ว. ส่วน
เรื่องทางใจนั้น เขาไม่ค่อยเอามาพูดถึงกันนัก เพราะเรื่อง

ศีลนี้ก็เอาแต่เพียงความสำคัญที่กายที่วาจານี้เป็นหลักก่อน ส่วนใจนั้นจะเป็นไปโดยอ้อม. ถ้ากายวาจาปกติ ก็ย่อมแสดงอยู่ในตัวว่า ใจก็ปกติเหมือนกัน; เพราะกาย วาจານี้เป็นไปตามใจ ถ้าใจปกติ กายวาจาก็ปกติ. แต่พอพูดไปถึงเรื่องศีลแล้ว ก็ให้วัดกันที่กาย วาจา คือแสดงออกทางภายนอกนี้ มันยังปกติ ไม่ไปกระทบกระทั่งใครเข้า, แล้วก็ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ตัวเองด้วย จึงเรียกว่าภาวะปกติ. คำว่า “ศีลสำหรับมนุษย์” มีความหมายคล้ายกับคำว่า “ศีลสำหรับกอนหิน” คือมีความเป็นปกติ.

ที่นี้ พอมาถึงโดยอรรถะ คือ โดยเนื้อความ หรือโดยความหมาย : คำว่าศีล หมายถึงระเบียบ ที่ได้บัญญัติขึ้นไว้ สำหรับประพฤติดุติปฏิบัติกัน เพื่อให้เกิดภาวะปกติขึ้นมาที่กาย ที่วาจา ที่เนื้อที่ตัว. พวกเราถือศีลกันอย่างที่เรียกกันว่า “ถือศีล” นี่ก็คือถือระเบียบปฏิบัติ ที่จะทำให้เกิดภาวะปกติอยู่ที่เนื้อที่ตัว. นี้เรียกว่า เราถืออยู่โดยพหุติณัย คือไม่ใช่เพียงเป็นตัวหนังสือ หรือเป็นคำบัญญัติอะไรเฉย ๆ แต่เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติลงไปจริง ๆ : มีการเคลื่อนไหว มีการกระทำลงไปจริง ๆ.

ว่าอย่างนั้นต้องเป็นอย่างนั้น, อย่างนั้นต้องเป็นอย่างนั้น; แล้วมันเฉียบขาด ไม่มีอารมณ์เปลี่ยนไปเปลี่ยนมาอย่างมนุษย์, ไม่ต้องการอะไรอย่างมนุษย์.

ธรรมชาติก็คือธรรมชาติ ธรรมชาติคือของจริง ซึ่งมีตัวของมันเอง มีกฎเกณฑ์ของมันเอง เพราะฉะนั้นจึงมีกฎเกณฑ์ที่ตายตัวลงไปว่า : ถ้าทำให้ผิดปกติ มันก็ต้องยุ่ง. ฟังดูก็น่าหวั่น ธรรมชาติมันบัญญัติว่า อยู่ไปตามปกติก็แล้วกัน; ถ้าทำให้ผิดปกติมันก็ต้องยุ่ง ต้องเดือดร้อน ต้องระส่ำระสาย นี่ธรรมชาติเขาพูด ตรง ๆ ซื่อ ๆ อย่างนี้, เป็นกฎของธรรมชาติอย่างที่เราเรียกว่าเฉียบขาด, เป็นแนวเดียว สายเดียว, และสม่ำเสมอที่สุด; แล้วก็ยังเป็นว่า มนุษย์จะรู้หรือไม่รู้ก็ตามใจมนุษย์ ฉันจะเอาของฉันอย่างนี้. ฉะนั้นมนุษย์จะรู้หรือไม่รู้ก็ตามใจมนุษย์; ธรรมชาติไม่รับผิดชอบ. ถ้ามนุษย์รู้ผิด รู้ถูก รู้น้อย รู้มากอะไร มันก็มีผลเกิดขึ้นตามสมควร แก่การรู้และการปฏิบัติของมนุษย์คนนั้น ๆ. ฉะนั้นดูให้ดีว่า ศีลชนิดนี้ ธรรมชาติเป็นผู้บัญญัติ; หรือถ้าจะเรียกอีกทีหนึ่งว่าพระเจ้า : พระเจ้าธรรมชาติเป็นทั้งผู้บัญญัติ และเป็นผู้ควบคุมด้วย. ธรรมชาติเป็นผู้ควบคุมเอง; ฉะนั้น

จึงไม่ไว้หน้าใคร จึงยุติธรรมที่สุด. ใครทำอะไรผิดกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ก็ต้องได้รับผลที่แน่นอนที่สุดและเจ็บปวดที่สุด.

พระเจ้าธรรมชาตินี้บัญญัติศีลอย่างบริสุทธิ์ อย่างไม่เข้าใครออกใคร แล้วก็ไม่มีประโยชน์ได้เสียกับใคร; ฉะนั้นจึงอนุโลมตามธรรมชาติ หรือตามกฎของธรรมชาติอย่างเจ็บปวด แล้วก็ควบคุมโดยธรรมชาติ ซึ่งเป็นผู้รักษาความยุติธรรมที่สุด ขอให้ทุกคนพยายามนึกคิด พอให้เห็นลู่ทางวีแววของศีล ที่เป็นของธรรมชาตินี้กันเสียก่อนพอสมควร แล้วจึงจะเข้าใจศีลอย่างที่มนุษย์แต่งตั้งหรือบัญญัติขึ้น.

ข้อ ๒. ศีลที่มนุษย์แต่งตั้งหรือบัญญัติขึ้น นี้มันมีหลายอย่าง หลายชนิด หลายพวก หลายยุค หลายสมัย; อย่างนี้แล้วจะเอาความแน่นอนอะไรได้; แต่ถึงอย่างนั้นก็เถอะ ถ้ายังมีศีลหรือหลักของศีล ที่ใช้เป็นแบบแผนแบบฉบับมาตั้งแต่เดิมยืนโรงตายตัวอยู่, ถ้ามีศีลชนิดนี้อยู่ ก็หมายความว่า ศีลนั้นได้อิงอาศัยกฎของธรรมชาติ คืออนุโลมไปตามศีลของธรรมชาติ ที่ธรรมชาติบัญญัติไว้;

อย่างนี้มันก็แน่นอนว่าจะต้องมีประโยชน์ แล้วก็เป็นอย่างจริง ที่จะต้องรับรู้ หรือรักษากันไว้ด้วยดี. ฉะนั้น ศิลปะประเภทนี้ แม้นมนุษย์บัญญัติ ก็บัญญัติไปตามกฎของธรรมชาติ, ตามเหตุ ที่มันเกิดขึ้นมาตามธรรมชาติ. ส่วนใหญ่ก็ได้แก่หลักใหญ่ ๆ ที่ตรงกันหมดแทบทุกศาสนา ทุกยุค ทุกสมัย โดยเฉพาะ อย่างยิ่งเวลานี้ก็คือศีล ๕.

จะขอพูดซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เรื่องศีล ๕ : เพื่อคนบางคน ยังไม่เคยฟังว่า : ศีล ๕ นี้เป็นแม่บทของศีลทั้งหลายทั้งปวง ศีลอะไรจะมีอย่างไร ก็ต้องออกไปจากแม่บททั้ง ๕ นี้. เดียวนี้มีข้อปลีกย่อยไกลออกไป ๆ; นี่แหละมันจะมีการ แตกต่างกัน ตัวแม่บทนี้จะต้องตรงกัน; ส่วนฝอยนั้นก็ ค่อย ๆ ต่างกันไป ๆ. ฝอยมีมากขึ้นหลายชั้น ๆ ความแตกต่าง กันก็ย่อมต้องมี; ฉะนั้น อย่าไปเอาส่วนฝอยมาเป็นหลักมา เป็นที่ยึดถืออะไร. ขอให้เอาส่วนที่เป็นเนื้อแท้ตัวจริง หรือ หัวใจของมันนั้นเป็นหลัก. ดังจะยกตัวอย่างคือ:-

ศีล ๕ ข้อแรก ท่านห้ามประทุษร้ายชีวิตของผู้อื่น. นี่มันเป็นหลักที่ตายตัวลงไปว่า ประทุษร้ายชีวิตร่างกายของ

ผู้อื่น. แล้วก็มีศีลย่อย ๆ ที่อธิบายว่าผู้อื่นนั้นคืออะไร? ผู้อื่นคือคน ผู้อื่นคือสัตว์เดรัจฉาน ตัวใหญ่ตัวเล็ก แล้ววิธีประทุษร้ายนั้นคืออย่างไร? มีกี่อย่าง? มีองค์ประกอบอย่างไร? มีองค์ประกอบแล้วในกรณีไหนฆ่าให้ตายก็ได้? ในกรณีไหนฆ่าไม่ได้? หรือบางพวกก็ถือไปในทำนองที่ว่าถึงอย่างไร ๆ ก็ฆ่าสิ่งที่มีชีวิตให้ตายไม่ได้. บางพวกก็ถือตรงข้ามว่า เมื่อมีเหตุผลสมควร ไม่เป็นการประทุษร้ายกันแล้ว ฆ่าก็ได้ไม่ขาดศีล; อย่างนี้ เป็นต้น. นี่ตัวบทมันมีใจความสั้น ๆ ว่า : ไม่ประทุษร้ายชีวิตร่างกายของผู้อื่น.

ในแง่ของศีลธรรม ที่อธิบายตัวบทของศีลนี้ ก็มีต่าง ๆ กัน; ยกตัวอย่าง เช่นว่าสัตว์เลี้ยงที่แก่ชรา หรือว่าเจ็บป่วย เหลือกำลังที่จะเยียวยารักษาได้ อยู่ในสภาพอย่างน่าทุเรศที่สุดมานานแล้ว. นักศีลธรรมพวกหนึ่งเขาจะมีความเห็นว่า ฆ่ามันไม่ได้ ต้องทะนุถนอมมันจนวินาทีสุดท้าย. มันจะเจ็บปวดทรมานเท่าไรก็ตามใจ เราเองจะลำบากเท่าไรก็ตามใจ, ฆ่ามันไม่ได้ พยายามรักษาไว้จนวินาทีสุดท้ายให้มันตายของมันเอง. ส่วนนักศีลธรรมอีกพวกหนึ่ง ก็ว่าเราเห็นแก่มัน สงสารมัน อย่าให้มันทรมานมาก เราฆ่ามัน

ให้ตายเสียทันที แล้วเราเองก็ไม่ลำบากด้วย มันก็ไม่ทรมานด้วย; อย่างนี้ถูกต้องกว่า. บัญญัติไม่ตรงกัน มันก็เกิดการเถียงกันระหว่างคนที่มีความเห็นต่างกันอย่างนี้.

ขอให้ดูตรงที่ว่า : คำอธิบายหรือฝอย หรือคำขยายความอะไรนี้มันต่างกัน : ทั้ง ๆ ที่ถือหลักเดียวกันว่า ไม่ประทุษร้ายชีวิตและร่างกายของผู้อื่น แต่ก็ยังมีข้อแม้ ข้อยกเว้น ข้อแตกต่าง อย่างนั้นอย่างนี้อีก, ฉะนั้น เมื่อเราตั้งใจว่าจะปฏิบัติศีลให้ดีให้บริสุทธิ์ให้ถูกต้องนี้ จะต้องทำอย่างไร เราจึงต้องพูดกันถึงเรื่องนี้ให้เป็นที่เข้าใจ.

นี้ยกตัวอย่างมาเพียงให้มองเห็นว่า แม้มนุษย์จะบัญญัติศีลไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ มีหลักใหญ่ ๆ ที่เป็นหัวใจตรงกันหมด; แต่ข้อปลีกย่อย หรือฝอยนั้น ตรงกันไม่ได้. แต่เราก็มีทางที่จะทำให้มีความเข้าใจตรงกันได้อยู่มากเหมือนกัน โดยอาศัยปัญญา ความรู้ที่แหลมจะช่วยให้; ฉะนั้น อย่าหลับหูหลับตาบงาย รักษาศีลแบบที่เรียกว่า งมบงายเกินไป จนไม่รู้จะทำอย่างไร, จนตัวเองก็ไม่ว่าว่ามีศีล หรือไม่มีศีล ดังเลสงสัยไปหมด.

ศีลที่บัญญัติโดยมนุษย์ ก็มีหลายชั้นหลายอย่าง อนุโลมตามความต้องการของมนุษย์ไม่มากก็น้อย, เพราะว่ามนุษย์นี้มีใจลำเอียงและอยู่ได้อ่านาจกิเลส. ถ้าธรรมชาติเป็นผู้บัญญัติศีล จะบัญญัติตรงเผงตายตัว ตามกฎธรรมชาติ. ถ้ามนุษย์บัญญัติศีล จะบัญญัติไปตามความต้องการของตัว : เช่น อยากจะไปสวรรค์; ก็บัญญัติศีลว่า ทำอย่างไรจึงจะได้ไปสวรรค์; ส่วนธรรมชาติบัญญัติศีลแต่เพียงว่า อย่าให้ผิดภาวะปกติ; ไม่รู้ไม่ชี้เรื่องสวรรค์ ต้องการแต่ความเป็นปกติ. นี่คือข้อที่แตกต่างกัน.

ถึงแม้ว่า มนุษย์จะบัญญัติศีลตามความต้องการของมนุษย์ นี่ก็ไม่ได้ทิ้งหลักของธรรมชาติไปเสียทั้งหมด; เพียงแต่ว่า เห็นแก่ความต้องการของมนุษย์ก่อน, ก่อนแต่จะเห็นกฎของธรรมชาติ; คือเห็นแก่ตัวก่อน ก่อนที่จะเห็นแก่ความจริง.

ที่นี้มนุษย์บัญญัติ มนุษย์ก็ต้องรักษาควบคุมดูแลให้มีการรักษาศีล ; ฉะนั้น มันจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับมนุษย์เต็มไปหมด : บัญญัติในรูปของวินัย สำหรับภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ก็มี, บัญญัติในรูปกฎหมายของประชาชน

ถ้าเราประทุษร้ายชีวิตและร่างกายของผู้อื่น มันเกิดยุ่งขึ้น
มาทันที มีคนเดือดร้อน แล้วก็พาลจะหาเรื่องให้เดือดร้อน
ได้มากคน. ดูในส่วนที่คนเดือดร้อน คล้าย ๆ เป็นเรื่องของ
มนุษย์; แต่ดูในเรื่องของธรรมชาติ ธรรมชาติมันบอกว่า :
นี่มันไม่ปกติวิสัย, การที่ฆ่ากันเบียดเบียนกันนี้ไม่ใช่ภาวะ
ปกติ. มนุษย์ก็อาศัยกฎเกณฑ์ของธรรมชาติเพียงเท่านี้ แล้ว
ก็บัญญัติเพื่อความไม่ยุ่งยากลำบากของตัวเองและผู้อื่น.

ที่จริงธรรมชาติไม่มารับรู้ชีวิตและร่างกายของบุคคลใด
ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเลย มันต้องการความปกติอย่างเดียว. แต่พอ
มาถึงมนุษย์ มนุษย์มีการยึดถือว่า นั่นของฉัน นี่ของฉัน นั่น
ของแก; นี่มันเป็นอย่างนี้ ก็เลยเริ่มผิดปกติขึ้นมาทีละเล็กที
ละน้อย : นับตั้งแต่เริ่มยึดถือว่านี่ของฉัน นั่นของแก แล้ว
ฉันอยากได้มากกว่านี้. บางทีฉันก็ไปเอาของแก หรือว่าฆ่า
แกเสียเพื่อจะเอาอะไรของแกมา; อย่างนี้. หรือว่าโกรธขึ้น
มาว่า แกมันมาล่วงเกินฉัน ฉันก็ฆ่าแกเสีย อย่างนี้เป็นต้น.
นี่มันเป็นความถูกต้องที่ยึดมั่นถือมั่นด้วยกิเลส; แต่แล้วก็
เป็นไปตามกฎของธรรมชาติอย่างเดียวกับที่ว่า: พอผิดปกติ
แล้ว เป็นเรื่องยุ่งทันที, พอมีความผิดปกติแล้วเป็นมีเรื่อง

ยุ่งทันที. ธรรมชาติต้องการให้ปกติ มนุษย์ก็อนุโลมตาม แต่ก็ไม่วายที่จะเห็นแก่ตัว.

ศีลข้อที่ ๒ คือ อทินนาทานที่ว่าไม่ให้ประทุษร้ายทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่น นี่เราอย่ามองแต่ว่าไปลักไปขโมยอะไรอย่างเดียว, คือ ต้องไม่ประทุษร้ายทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่นโดยทุกวิถีทาง. เพราะว่าการไปประทุษร้ายทรัพย์สินสมบัติของเขานั้นมันผิดปกติ, มันสูญเสียดุลยธรรมชาติปกติ; และยังเอามาเป็นของเราด้วยแล้ว ก็ยิ่งยุ่งกันใหญ่; ผิดปกติมากไป เป็นกิเลสมากไป แล้วจะเห็นแก่ตัวมากขึ้น; ฉะนั้น มนุษย์ก็ทนไม่ได้เหมือนกัน จึงต้องบัญญัติศีลข้อนี้.

ศีลข้อที่ ๓ กาเมสุมิจฉาจาร อย่าประทุษร้ายของรักของผู้อื่น การที่เรามีจิตคิดประทุษร้าย หรือไปกระทำลงไป ด้วยการประทุษร้ายของรักของผู้อื่น มันผิดปกติ มันผิดสภาพปกติของธรรมชาติ; ฉะนั้นมนุษย์ก็ต้องยุ่งต้องวุ่นวายต้องเดือดร้อน.

ศีลข้อที่ ๔ ที่ว่ามุสาวาท นี่คือละเมิดสิทธิอันชอบธรรม หรือทำผู้อื่นให้เสียสิทธิอันชอบธรรม โดยใช้วาจา; แยกออกไปเป็นการกระทำโดยใช้วาจา แปรกออกไปจากที่

เราใช้กาย. มันก็มีหลักอยู่ตรงที่ว่า มนุษย์มีปาก, มีปากก็ต้องพูด, แล้วจะพูดอย่างไร จึงจะไม่สูญเสียภาวะปกติของธรรมชาติ; ก็ต้องพูดในลักษณะที่ไม่ไปประทุษร้ายอะไรของใครเข้า. โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิอันชอบธรรม เขาควรจะได้อะไรมีอะไร; นี่เราอย่าไปใช้ปากนี้ทำให้เขาสูญเสียสิทธิอันนั้น ทำให้เขาหลงปากของเรา แล้วเขาสูญเสียสิ่งที่เขาควรจะมีนั้น. การใช้ปากเป็นเครื่องทำให้ผิดปกติของธรรมชาตินี้ ต้องควบคุม; ฉะนั้น ธรรมชาติต้องการที่จะควบคุมปากของมนุษย์ จึงมีกฎเกณฑ์อันนี้ขึ้น แล้วมนุษย์ก็ยอมรับ เพราะมันจริง.

ศีลข้อที่ ๕ ที่ว่า สุราเมรัยมัชฌมาทะ นีอย่าถือเอาตามตัวหนังสือว่า สุราเมรัย มันจะฉลาดนิดเดียว. ถ้าถือให้ถูกต้องเต็มตามสิกขาบทนี้ ก็ต้องใช้คำว่าไม่ประทุษร้ายสติสมปฤติของตนเอง. ศีลข้อที่ ๕ นี้อย่าไปพูดอย่างลูกเด็ก ๆ ว่าห้ามดื่มสุราและเมรัย ต้องถือหลักว่า ศีลข้อที่ ๕ นี้ห้ามการประทุษร้ายสติสมปฤติของตนเอง. ในตัวบทที่ว่าห้ามดื่มสุราและเมรัยนั้น ก็ยังมีขยายความไว้ว่า : อันเป็นที่ตั้งของความประมาท.

เราอย่าเอาแต่สุราและเมรัย อะไรเป็นที่ตั้งแห่งความ
ประมาท ก็ต้องเอาทุกอย่าง อะไรกินเข้าไป ทาเข้าไป สูบ
เข้าไป ดมเข้าไป หรืออะไรเข้าไปก็ตามใจเถอะ, ทำให้สูญเสีย
สติสมปฤดี ทำให้สูญเสียสติสัมปชัญญะละก็ ให้ถือว่ามันผิด
ศีลข้อนี้หมด. สุราเมรัยนี้มันดื่มทางปาก, เดี่ยวนี้มีของที่สุด
ทางจมูก หรือว่าทางผิวหนัง หรืออะไรอีกมากมาย ที่เป็น
พวกทำให้สูญเสียสติสมปฤดี.

ถ้าว่า ใจคอ, เราเรียกว่า “ใจคอ” หรือสติสมปฤดีนี้
มันปกติ ; นี่คือ ธรรมชาติ. พออะไรเข้าไปทำให้ใจคอผิด
ปกติ, สมปฤดีผิดปกติ, สติสัมปชัญญะผิดปกติ สูญเสียไป
หมด; อย่างนี้เรียกว่าผิดปกติแล้ว ธรรมชาติไม่ต้องการแล้ว.
ธรรมชาติที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับมนุษย์นี้ มันไม่ต้องการ;
เพราะมันต้องการจะรักษาคุณภาพของความปกติ. มนุษย์ไป
ทำให้สูญเสียความปกติ ก็คล้าย ๆ กับธรรมชาติไม่ยอม; มันก็
เกิดเรื่อง. เมื่อมนุษย์เรามองเห็นการรักษาคุณภาพความปกติ
ของธรรมชาติ ก็ยอมรับ ก็บัญญัติศีลข้อนี้ แล้วให้ความหมาย
อย่างกว้างว่า : อะไรที่ทำให้สูญเสียสติสมปฤดีแล้ว อย่าไป
เกี่ยวข้องกับมันเข้า; ถ้าถืออย่างนี้จะถูกต้องและครบถ้วน.

ไปดูหนังดูละคร มันก็สูญเสียสมบัติ เช่นเดียวกับ
กินเหล้ากินของเมาก็เหมือนกัน; ก็ว่าถ้าเรื่องละครนั้น มัน
ทำให้เคลิบเคลิ้มไปอย่างใดอย่างหนึ่งละก็ สูญเสียสมบัติ
ไปแล้ว; ฉะนั้นจึงมีการทิ้งผ้าตามพระเอกลิเกไปได้. นี่ก็เป็น
ความสูญเสียสมบัติที่เห็นอยู่เป็นตัวอย่าง; แล้วก็ยังมี
มากกว่านั้น ฉะนั้น ฤทธิ์เดชของหนัง ละคร ลิเกอะไรก็ตาม
มันก็อยู่ในพวกที่ทำให้สูญเสียสมบัติ จึงมีข้อบัญญัติห้าม
ไว้โดยศีลข้อนี้ โดยธรรมชาติ.

ทีนี้ มนุษย์ก็เข้าข้างตัว : ฉันทือศีล ๕ ฉันทไม่ได้ถือศีล
๘ ทำไมจะห้ามไปดูหนังดูละคร อย่างนี้. ที่จริงศีล ๕ ก็ห้าม
อยู่แล้ว ว่าสิ่งใดประทุษร้ายสมบัติแล้ว ต้องห้าม. ฝ่ายพวก
ถือศีล ๘ ก็คิดว่า เราถือศีลมากกว่าพวกถือศีล ๕ ; หา
รู้ไม่ว่า ข้อปลีกย่อยออกไปนั้น มันก็รวมอยู่ในศีล ๕ : เช่นไม่
ดูหนังดูละคร ไม่ตัดทรงประดับประดาตกแต่งอะไรเหล่านี้
มันก็รวมอยู่ในคำว่า “ไม่ทำให้สติสมบัติผิดปกติ” ไปนั่น
แหละ, เพียงแต่ถือให้มันมากเข้าให้เคร่งครัดเข้าเท่านั้น จึง
ขยายออกไปถึงว่า ไม่ให้ประดับประดาตกแต่ง ไม่ให้เล่นหัว
อะไรอย่างนี้; ผลสุดท้ายก็ไม่มากไปกว่าศีล ๕ โดยเนื้อความ.

ศีล ๕ เท่านั้นแหละ ขยายออกเป็นศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล
ที่ร้อยก็พันก็ได้; ไม่มีการประทุษร้าย ๕ อย่างนี้ก็แล้วกัน
ธรรมชาติมันไม่ต้องการ มันผิดปกติ มันสูญเสียปกติ.

ศีลข้อ ๕ นี่สำคัญที่สุด เพราะว่าคนเราถ้าลงสูญเสียสติ
สมปฤดีแล้วย่อมทำอะไรที่ไม่ควรทำได้ทั้งนั้นเลย. เราไปคบ
อะไร ไปเสพอะไร ที่ทำให้สูญเสียสติสมปฤดีแล้ว ก็เรียกว่าผิด
ศีลข้อนี้ก็แล้วกัน ; อย่าทำเลย. สำหรับเหล่า ฝืนอะไรเหล่านี้
ไปกินเข้าแล้ว มันเห็นชัดว่า สูญเสียสมปฤดี. ไปดูหนังดูละคร
นั้น มันก็ทำให้สูญเสียสมปฤดี, การดู การไล่ การทำให้หอม
นั้น มันก็ทำให้เสียสมปฤดี, แล้วก็มีอีกมาก ที่ทำให้สูญเสีย
สมปฤดีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีที่ถูกต้อง.

ถ้าถืออย่างนี้แล้ว ก็เป็นอันว่าปลอดภัยที่สุด, ถือศีล
ถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด. ถ้ามนุษย์เราถือศีลโดยถูกต้อง
หรือ โดยตรงต่อกฎของธรรมชาติ นั้นแหละดี. เดียวนี้ถือศีล
กันอย่างแหวกแนว : เพื่อเห็นแก่ตัว เพื่อประโยชน์แก่ตัว;
อย่างนี้มันไม่น่าจะถือ, มันไม่ปลอดภัย. เดียวก็จะว่าให้ฟัง
ให้ละเอียดลงไปในข้อนี้ ว่าแม้จะถือศีลจริง ๆ ถือศีลบริสุทธิ์,
แต่ถ้าถือเพื่อเห็นแก่ตัวแล้ว ก็ไม่พิเศษอะไร แล้วก็ไม่ใช่ศีล

ด้วยซ้ำไป; แต่ถ้าถือศีลเพราะเห็นแก่ปกติภาวะ คือความถูกต้อง ความยุติธรรม ความจริงแล้วละก็ นั่นแหละเป็นศีล.

คนโดยมาก ก็ถือศีลแบบเป็นการค้า ถือศีลเพื่อจะได้สวย ได้รวย ได้ไปสวรรค์; นี่ถือศีลแบบการค้า ไม่ใช่ถือศีลเพราะรักดีซื่อตรงต่อความจริง ความถูกต้อง หรือความปกติ. นี่แหละศีลโดยน้ำมือของมนุษย์นั้น มักเปิดช่องโหว่ไว้อย่างนี้เสมอไป; ถ้าศีลโดยการแต่งตั้งของธรรมชาติแล้ว มันอุด ปิด ไว้แน่นหนา โกงกันไม่ได้.

นี่เราเหลือบตาดูศีล ๒ ชนิด ว่า ศีลอันลึกซึ้ง อันเป็นรากฐานนั้น ธรรมชาติเป็นผู้แต่งตั้งบัญญัติ คือกฎของธรรมชาตินั่นเอง. ส่วนกฎที่มนุษย์แต่งตั้งบัญญัตินี้ มีหลายชนิดหลายระดับ โกงเงนไปตามผู้มีอำนาจที่มาเกี่ยวข้อง, เดี่ยวยกเว้นอย่างนั้น เดี่ยวยกเว้นอย่างนี้, มีกรณีนี้ยกเว้นอย่างนี้ กรณีนั้นนั้นยกเว้นอย่างโน้น; แต่มันก็เป็นเรื่องปลีกย่อย; ส่วนเรื่องที่เป็นเนื้อหาเป็นหัวใจนั้น ก็ยกเว้นไม่ได้. เช่น ศีล ๕ ประการนี้ไม่มีทางยกเว้น; เว้นแต่เป็นเรื่องปลีกย่อยของศีลเหล่านี้ ไปแก้ไขเอาตามสมควร บัญญัติให้เหมาะสมตามความประสงค์ที่จำเป็น หรือว่าเป็นเรื่องคอขาดบาดตาย.

สถานะของศีลที่ว่าใหญ่โตแข็งแรงมั่นคง.

ว่าโดยสถานะแรงนี้แล้ว ก็มีศีลเป็น ๒ ประเภทได้เหมือนกัน; เพื่อให้เข้าใจคำพูดข้างต้นดีขึ้นอีก เราจะต้องมองดูศีลให้เป็น ๒ ประเภท ขึ้นมาอีกคู่หนึ่ง : คือว่า ศีลที่เป็นประธาน และ ศีลที่เป็นองค์ประกอบ. คือศีลประธานกับศีลประกอบ, นี้เรียกสั้น ๆ ง่าย ๆ.

๑. ศีลประเภทที่เป็นประธานนั้น เด็ดขาดตายตัว อย่างตัวหัวใจของเรื่องศีล ๕ อย่างนี้ เป็นศีลประธาน เปลี่ยนไม่ได้ ทำให้ขาดไปไม่ได้; ถ้าขาดไปแล้วก็ต้องเกิดเรื่อง คือจะต้องฉิบหาย จะต้องมีความทุกข์, ส่วนศีลประกอบนั้นขาดได้ แต่ถึงอย่างนั้นก็ไม่น่าดู ถึงไม่ฉิบหายก็ไม่น่าดู. ศีลที่เป็นประธานนี้ เขาเรียกในบาลีว่า *อาทิพรหมจริยกา* คือ เป็นอาทิพรหมจรรย์, เป็นหัวข้อ เป็นเบื้องต้นของพรหมจรรย์; ต้องเป็นประธานที่เฉียบขาด อย่างปาฏิโมกข์เรียกว่าเป็นของที่ไม่ต้องให้มีปัญหากันแล้ว. แต่ข้อปลีกย่อยนอกปาฏิโมกข์นั้น ก็ผ่อนผันได้ในบางกรณี แม้ขาดไปก็ไม่ทำให้เสียหายร้ายแรง; แต่มันไม่น่าดู.

ศีลประกอบ นั้นเรียกว่า อภิสมาจริยา แปลว่า ทำให้น่าดูยิ่งขึ้น : ให้มีอาจารย์หรือมารยาท ที่เป็นส่วนประกอบนี้ ทำให้น่าดูขึ้น ดีขึ้น; นี่ก็เรียกว่าศีลประกอบ. เราถือศีล ๕ เป็นหลักเป็นหัวใจ แล้วก็ถือศีลประกอบอีกมากมายนับไม่ถ้วนนั้นแหละใช้ได้เต็มที่. อย่าถือแต่ศีล ๕ แล้วคอยหาช่องหาโอกาสว่า : ถ้า ไม่มีข้อห้ามไว้โดยเฉพาะแล้ว จะทำตามสบาย ; อย่างนี้เรียกว่าไม่มีศีลที่เป็นศีลประกอบ, มีแต่ศีลประธาน ไม่มีศีลประกอบ. เมื่อไม่มีศีลประกอบอย่างนี้ ไม่เท่าไรศีลประธานก็จะร่อยหรอลง จะรวนเรลง จะเหี่ยวแห้งลง. คือสิ่งทั้งหลายทั้งปวง มันอยู่ไม่ได้ โดยที่ไม่มีอะไรค้ำจุน, หรือว่าคอยช่วยประคับประคองอยู่ข้าง ๆ. ถึงเรื่องศีลนี้ก็เหมือนกัน : เมื่อมีตัวมันเองแล้ว ก็ยังต้องมีอีกส่วนหนึ่งที่ช่วยประคับประคองประกอบค้ำจุนอยู่ข้าง ๆ ; แล้วก็มีศีล อภิสมาจารมีให้มาก ๆ เข้าไว้หลาย ๆ อย่าง.

แม้จะถือเพียงศีล ๕ หรือ ศีล ๘ ศีลอุโบสถ ก็พยายามให้มีศีลประเภทค้ำจุน หรือศีลประกอบหลาย ๆ อย่างนั้นเข้าไว้อีกด้วย : เช่นอย่าไปที่นั่น อย่าคุยกับคนนั้น อย่าอะไรกับ

นี้กันเป็นส่วนมาก. ที่เห็นง่าย ๆ เช่นรักษาศีลแล้วจะให้เกิดในสวรรค์; อย่างนี้ก็เวียนว่ายอยู่ในวัฏฏสงสาร; วนไปสวรรค์หมดกำลังเข้าแล้ว ก็กลับมามนุษย์. นี่ก็เรียกว่า เวียนว่ายอยู่ในวัฏฏะ ไม่เป็นไปเพื่อดับทุกข์โดยสิ้นเชิง คือนิพพาน. ศีลที่รักษากันอยู่โดยมาก ก็ว่าจะได้บุญแล้วบุญจะช่วยให้เราให้สวຍให้รวย ให้อะไร ตามที่เราต้องการนี้; แต่ว่าความต้องการของเราเป็นเรื่องในวัฏฏะทั้งนั้น : ให้สวຍก็อยู่ในวัฏฏะ ให้รวยก็อยู่ในวัฏฏะ ให้ดีให้เด่น ให้มีอำนาจวาสนา ก็อยู่ในวัฏฏะ.

รักษาศีล เพื่อกามารมณ์โดยตรงก็มี คือที่ว่าตายแล้วจะได้ไปเกิดในสวรรค์ที่เต็มไปด้วยกามารมณ์. นี่รักษาศีลเพื่อกามารมณ์, หรือแม้กามารมณ์ในมนุษย์โลกนี้ ก็มีความหมายอย่างเดียวกัน. คนนั้นรักษาศีลเพื่อเวียนว่ายอยู่ในกองกิเลส เรียกว่ารักษาศีลเพื่อกิเลส, หรือกิเลสเป็นเหตุให้รักษาศีล. เขาว่าจะรวย จะสวຍ จะดี จะเด่น จะมีเกียรติยศชื่อเสียง ในท่ามกลางสังคมนี้ จึงรักษาศีล; ถ้าไม่เอาสิ่งเหล่านี้มาบอกมาหลอกล่อมมาจ้างแล้ว คนเหล่านี้ไม่รักษาศีลแน่. นี่ก็รักษาศีลเพื่อให้มีผลดีแก่กิเลส ให้ได้กามารมณ์ ให้ได้เกียรติยศชื่อเสียง ให้เด่นในสังคม; อย่างนี้เขาเรียกว่า เป็น

ไปในวิสัยโลกียะทั้งนั้น จะเรียกว่าศีลโลกีย์ หรือโลกียศีลอะไรก็ได้.

พระพุทธเจ้าท่านเรียกด้วยถ้อยคำที่น่าสะดุ้งอีกคำหนึ่งว่า เป็นโอป/ธิกา, โอปธิกา แปลว่า ประกอบอยู่ด้วยของหนัก, ประกอบอยู่ด้วยความหนัก. ศีลชนิดนี้ต้องแบกไว้อย่างหนัก จนน่าสงสาร ยังมีศีลมากยิ่งขึ้นต้องแบกมาก ยิ่งต้องหนักมาก. โอปธิกา แปลว่าเป็นไปกับด้วยอุป/ธิ, อุปธิ แปลว่าของหนัก; รักษาศีลให้มันหนัก ให้มันแบก ให้มันมีเรื่องมาก มีเรื่องหนักอกหนักใจมาก เพราะรักษาศีล.

รักษาศีลให้ได้สวรรค์วิมานนี้ มันก็หนักอกหนักใจแบบหนึ่ง, รักษาศีลเพื่อให้เกิดสวຍเกิดรวຍ มันก็หนักอกหนักใจไปแบบหนึ่ง; มันแบกสิ่งเหล่านี้ไว้สำหรับจะเวียนว่ายไปในวัฏฏะสงสาร. นี่ก็เรียกว่า ศีลที่เป็นไปเพื่อวัฏฏะ คือเวียนว่ายอยู่ในวัฏฏะ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า อาสวฏฺฐานีย, อาสวฏฺฐานียะ แปลว่า เป็นที่ตั้งแห่งอาสวะ. ศีลชนิดนี้เป็นที่ตั้งแห่งอาสวกิเลส; เพราะรักษาศีลเพื่อจะเอากาม เอากพ เอารูปภพ อรูปภพ อะไรก็ตาม มันเป็นไปเพื่ออาสวะ เป็นที่ตั้งแห่งอาสวะ.

ศีลประเภทที่ ๒ ไม่เป็นไปเพื่อวัฏฏะ แต่เป็นไปเพื่อวิวัฏฏะ คือออกไปเสียจากวัฏฏะ. ผู้ที่รักษาศีลประเภทนี้ ไม่ได้รักษาศีลด้วยกิเลสใช้ให้รักษา. พวกแรกนั้นกิเลสมันใช้ให้รักษา; ส่วนพวกนี้สติปัญญาหรือโพธิใช้ให้รักษา ว่าแกจรักษาศีลเพื่อออกไปเสียจากการเวียนว่าย. เอาผลของศีลเพื่อส่งเสริมให้เกิดสมาธิปัญญา ไปสู่มรรคผลนิพพาน; ไม่ใช่รักษาศีลเพื่อจะเอาสวรรค์วิมาน เพื่อสวย เพื่อเอร็ดอร่อย ซึ่งเป็นเหตุให้เวียนว่ายอยู่ในวัฏฏะนี้.

ศีลอย่างนี้เป็นโลกุตตรศีล โดยความมุ่งหมายหรือโดยการกระทำ เพื่อจะออกไปนอกโลกหรือนอกวัฏฏะ; ฉะนั้นเขา รักษาศีลเพื่อให้ร่างกาย หรือตัวนี้พร้อมที่จะมีสมาธิมีปัญญา แล้วก็บรรลุมรรค ผล นิพพาน. ศีลอย่างนี้เรียกว่า *อโนปธิกา* หรือ *นิรูปธิกา* ไม่ประกอบไปด้วยของหนัก ไม่แบกอะไรไว้; เป็นศีลที่ไม่ต้องแบก มันก็เลยไม่หนัก เป็นศีลที่เบา. แล้วเป็น *อนาสวภูฐานีย* คือไม่เป็นที่ตั้งแห่งอาสวะ ไม่ทำให้ปรารถนากาม ปรารถนาภพ หรือ ปรารถนาอะไร, ปรารถนาแต่ที่จะพ้นไปเสียจากกาม จากภพ จาก

ทุกอย่าง. อย่างนี้เรียกว่าศีลของพระอริยเจ้า ตามแบบของพระอริยเจ้า เป็นโลกุตตรศีลโดยความมุ่งหมาย.

อย่างแรกเป็นโลกียศีล คือว่าจะจมอยู่ในโลกด้วยความสนุกสนานสวองามเอร็ดอร่อย; อย่างหลังนี้เป็นโลกุตตรศีล จะขึ้นมาเสียจากโลกโดยประการทั้งปวง.

นี่แหละผลของศีลมีอยู่ ๒ ประเภทอย่างนี้; แล้วคนส่วนมากที่รักษาศีลกัน ก็เป็นประเภทแรกทั้งนั้น. นี่พูดไม่ต้องเกรงใจแล้ว; ไปดูเอาเองก็แล้วกันว่ารักษาศีลจะเอากุศล. เอากุศลไปไหน? ไปเกิดในสวรรค์วิมาน หรือว่า ศีลนั้นจะช่วยให้รวย ให้สวย ให้ดี ให้เด่น ให้เป็นที่เคารพนับถือของคนทั้งบ้านทั้งเมือง. นี่รักษาศีลกันอย่างนี้ทั้งนั้น แล้วเป็นศีลที่เวียนวนอยู่ในวัฏฏะ. อันที่จริงเราอาจจะทำให้มันกลมกลืนกันไปก็ได้.

อยากจะขบอกลงกล่าว ว่าคนที่เคยรักษาศีลแบบให้เวียนว่ายอยู่ในวัฏฏะนั้น ควรไปจัดไปทำเสียใหม่ โดยมองให้เห็นจริงว่าเราไม่ต้องไปรักษาศีลรับใช้กิเลสอย่างนั้นเลย. เรารักษาศีลรับศีลอย่างบริสุทธิ์ แล้ว เรื่องอื่นเหล่านั้นมัน

ตามมาเอง : เรื่องเกียรติยศชื่อเสียง เรื่องจะได้บุญไปสวรรค์ นั้นตามมาเองทีหลัง หรือมันไม่มาก็ตามใจ; เราเอาแต่ที่ถูกที่แท้ไว้ ให้มีศีลที่แท้จริงไว้ แล้วมันไม่ไปไหนเสีย.

ขอให้สังเกตดูเถิด ถ้าเรามีศีลให้บริสุทธิ์ อย่าไปหวัง เมถุนสังโยค รักษาศีลให้บริสุทธิ์ อย่ารักษาศีลเพื่อเมถุนอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วก็ เรื่องอันอื่น หรือเรื่องสกปรกเหล่านั้น มันก็จะตามมาเหมือนกัน ซึ่งเราไม่เอาก็ได้. เรื่องชื่อเสียง เรื่องเกียรติยศ เรื่องอำนาจวาสนา เรื่องความนับหน้าถือตานี้ ไม่เอาก็ได้, หรือจะเอาก็ได้ ในเมื่อมันมีลักษณะที่สมควร. เราอย่าก้มหัวทำอะไรเพื่อประโยชน์แก่กิเลสที่ใช้ให้เราไปทำ เช่นให้ได้ชื่อเสียง ให้ได้สวย ได้รวย ได้ดี ได้เด่น; เราไม่เอาอย่างนี้. เราทำให้ถูกให้ดีตามหลักที่แท้จริง ตามสติปัญญาที่ถูกต้อง; แล้วส่วนที่จะเป็นผลพลอยได้มาเป็นเรื่องเงินเรื่องทองเรื่องเกียรติเรื่องอะไรนั้นก็ตาม ให้ถือว่าเป็นของพลอยได้ จะเอาก็ได้ไม่เอาก็ได้; ถ้าต้องการ ก็เอาไปในทางที่ถูกที่ควร.

รวมความว่า ถ้าอย่างไร ทายกทายิกาทั้งหลาย จงรักษา ศีลประเภทที่ไม่เป็นไปเพื่อวัฏฏะเกิด; แล้วผลอย่างที่ต้องการ ในแบบวัฏฏะนั้น มันก็มีมาให้ได้เหมือนกัน; แต่จะต้องไม่มา

ทำให้เราสกปรกเศร้าหมองไปด้วย. ถ้าเราปรับใช้กิเลส รักษาศีลที่เป็นไปเพื่อวิญญูะไปตั้งแต่ต้นแล้ว มันสกปรก มันเศร้าหมอง มันหนัก มันอะไรไปตั้งแต่ต้น; เพราะฉะนั้นจงรักษาศีลให้สะอาด จงรักษาศีลให้เบาสบายให้ถูกต้อง ให้ยุติธรรม ให้เป็นไปเพื่อความดับทุกข์สิ้นเชิง คือนิพพานในวาระสุดท้าย. เขาก็พูดกันอยู่ว่า ศีลเป็นบันไดของนิพพาน; แต่คนก็ไม่ชอบ ไปชอบศีลที่เป็นบันไดของสวรรค์. ถ้าทำอย่างนั้นกันมานานนักแล้ว ก็ขอร้องว่า จงเลื่อนชั้นตัวเองกันเสียบ้าง อย่าให้มันย่ำเท้าชำซากอยู่ที่ตรงนั้นเลย.

นี่สิ่งที่เรียกว่า ศีล เป็นอย่างนี้ โดยตัวหนังสือ โดยพยัญชนะ แปลว่าปกติ ภาวะปกติ, โดยความหมายคือระเบียบ ที่เราจะต้องประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดภาวะปกติ. ศีลนี้ที่แท้เป็นของธรรมชาติ ธรรมชาติได้แต่งตั้งบัญญัติไว้อย่างลึกลับ มนุษย์ทำผิดก็เกิดความผิดปกติ แล้วก็เกิดเดือดร้อน. มนุษย์พลอยผสมโรงบัญญัติศีลให้ชัดเจนรัดกุมเพื่อประโยชน์แก่มนุษย์ ดังนั้นจึงมีศีลหลายชั้น เช่นว่า ชั้นที่เป็นหัวใจ ชั้นที่เป็นประธานก็มี ชั้นที่เป็นของประกอบก็มี. เราก็ระวังให้ดี อย่าให้ศีลนี้จูงให้วนเวียนอยู่ในวิญญูะ

คือท่องเที่ยวไปในวัฏฏะ ไม่รู้จักสิ้นจักสุด; แต่ให้เป็นบันไดที่จะส่งเสริมไปในทางของนิพพาน. นี่คือหลักการปฏิบัติเรื่องศีล เกี่ยวกับตัวศีล ว่า ศีลนั้นคืออะไร? ศีลคือสิ่งที่จะต้องปฏิบัติ เพื่อถอนตนออกมาเสียจากวัฏฏะ.

เหตุที่ต้องมีศีล

ข้อต่อไป อยากจะพูดให้ครบเรื่องครบราว เมื่อพูดถึงสิ่งใดแล้ว ก็จะต้องพูดถึงเหตุของสิ่งนั้นด้วย. เหตุของการที่มนุษย์จะต้องมีศีลนี้ ใคร ๆ ก็พอจะมองเห็นโดยมองไปยังข้อที่ว่า ถ้ามนุษย์ไม่มีศีลแล้ว โลกนี้จะเป็นอย่างไร? ลองคิดดูอย่างตรงไปตรงมาว่า ถ้ามนุษย์ในโลกนี้ต่างคนต่างไม่มีศีลกันแล้ว โลกนี้จะเป็นอย่างไร? จะเห็นได้ทันทีว่าเป็นภาวะที่ทนไม่ไหว; ตัวเองก็ทนไม่ได้ของตัวเอง, เมื่อตัวเองไม่มีศีลนี้ ตัวเองจะทนไม่ได้ของตัวเอง : คือ จะมีโรคทางวิญญาณ โรคบาปโรครกรรม โรคทรมานจิตทรมานวิญญาณนี้ มากขึ้น ๆ จนตัวเองก็ทนไม่ได้ เพราะไม่มีศีล. สังคมก็ทนไม่ได้, สังคมรอบตัวเรา เขาก็ทนไม่ได้ ถ้าคนไม่มีศีล; มันจะเกิดเสนียด

จัญไรของสังคมมากขึ้น ๆ, พอมากขึ้นจนสังคมทนไม่ได้ ก็
ย่อมต้องหันหน้าเข้ามาปรึกษาหารือกัน เพื่อจะทำให้สังคมนี้
มีศีล.

พูดง่าย ๆ ก็ว่า เพราะการทนไม่ได้ของเราเอง เราจึง
ต้องมีศีล. เพราะการทนไม่ได้ของสังคม สังคมก็ต้องมีศีล.
นี้เป็นอำนาจมาจากธรรมชาติที่เร้นลับที่สุด. ฉะนั้น จึงขอรับรอง
ว่า อย่าดูถูกศีล. คนสมัยใหม่ที่ก้าวหน้าไปทางวัตถุนิยม
มากมายแล้วนั้น อย่าเพ้อดูถูกศีล ดูหมิ่นศีล; ความไม่มี
ศีลนั้นจะพาไปลงนรกลงเหว ลงไปสู่ฐานะที่ไม่น่าปรารถนา.
แม้จะสวยงามหรูหราอย่างไร มันก็สกปรกเศร้าหมองอยู่ใน
ภายใน ไม่มีความสุขเลย. ฉะนั้น เอาเป็นว่าความทนไม่ได้
ของบุคคลแต่ละคน และความทนไม่ได้ของสังคมทั้งหมด
นี้ ทำให้โลกนี้ต้องมีศีล. เราทนไม่ได้ เราก็ต้องมีศีล; เมื่อ
ทุกคน ๆ มีศีลแล้ว โลกนี้ก็มีศีล สังคมก็มีศีล.

อาจมีปัญหาสอดขึ้นว่า : ที่นี้ เวลานี้เป็นอย่างไร?
เวลานี้ก็ยังมีคนที่มีศีลอยู่บ้าง อย่างน้อยก็มีศีลที่เป็นไปเพื่อ
วิญญะ อยากดี อยากเด่น อยากเป็นที่นิยม นับถือเคารพ
รักใคร่ เราก็มีศีล. แม้จะมีศีลเพียงเท่านั้นชนิดนี้ ก็ยังทำให้

พอทนได้ พอให้โลกนี้ทนกันอยู่ได้, สังคมก็ทนกันอยู่ได้; ไม่เดือดร้อนมากเกินไป พอเป็นอยู่ได้เพราะมีศีลที่เป็นไปเพื่อ วัฏฏะนี้ก็ได้. แต่ถ้าให้ดีกว่านั้นละก็ ต้องมีศีลที่แท้ที่บริสุทธิ์ : รักษาศีลเพื่อศีลกัน อย่ารักษาศีลเพื่อตัวกู ; นี้จะดีกว่า. รักษา ศีลเพื่อตัวกูนั้น ก็เลสมันใช้ให้รักษาศีล; แต่ถ้ารักษาศีลเพื่อ ศีล ก็คือว่าธรรมะ หรือโพธิ์ได้เชื่อเชิญให้รักษาศีล.

ลองถามตัวเองดูว่า เรารักษาศีลเพราะอะไร? ถ้า เพราะเห็นแก่ตัวกูแล้ว ก็เรียกว่ายังเป็นศีลที่ไม่น่าดู ก็เลสมัน ใช้ให้รักษา. เราต้องรักษาศีลชนิดที่มีสติปัญญา : มองเห็น สิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริง แล้วมองเห็นความประเสริฐของ ศีล แล้วจึงรักษาศีล. อย่างนี้เรียกว่าเป็นการรักษาศีลที่น่าดู; พระพุทธเจ้าเป็นผู้ใช้ให้รักษาคือสติปัญญา ความรู้ลึกซึ้งชอบ ชั่วดีของเรานั้นแหละเป็นพระพุทธเจ้า ใช้ให้เรารักษาศีล.

การปฏิบัติศีล

การปฏิบัติศีลนี้มีหลายแบบ คำอธิบายก็อย่างเดียวกับ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า มีศีลกี่ชนิด แล้วศีลชนิดไหนก็มี

การปฏิบัติตามแบบของศีลชนิดนั้น. ดังนั้น ถ้าศีลมีหลายชนิด การปฏิบัติศีลก็ต้องมีหลายแบบเป็นธรรมดา จะแบ่งให้เห็นได้คือ -

ศีลที่ ๑ คือศีลปฏิบัติอย่างรับจ้าง เขาเรียกว่า ศีลทาส ศีลทาส คือ ศีลที่เป็นทาสของกิเลสตัณหา. นี่คือศีลรับจ้าง รับจ้างกิเลสตัณหารักษาศีล. นี้ระวังให้ดี เขาว่า มือถือสากรปากถือศีล มันก็คือศีลประเภทนี้ คือศีลรับจ้างกิเลส กิเลสใช้ให้รักษา เป็นศีลทาส คือ ผู้รักษาเป็นทาสของกิเลส; ฉะนั้น การปฏิบัติศีลแบบนี้จึงมีการหน้าไหว้หลังหลอก ไปตามแบบของศีลประเภทนี้ คือศีลทาส.

ศีลที่ ๒ คือ ศีลที่ปฏิบัติอย่างเป็นนาย ไม่เป็นทาส, แต่เป็นนายไม่รับจ้างกิเลส ไม่รับจ้างอะไร กล่าวคือ รู้จักว่า ศีลคืออะไร ความไม่มีศีลคืออะไร แล้วรู้สึกละเอียดในเมื่อไม่มีศีล รู้สึกเกลียดเมื่อไม่มีศีล; เพราะฉะนั้นจึงไม่รับจ้างใคร รักษาศีล แต่รักษาศีลด้วยความรู้สึกผิดชอบชั่วดี โดยอาศัย วัตริเจตนา คือความตั้งใจที่จะงดเว้นสิ่งเลวทราม สกปรก ลามก. นี่เป็นเหตุให้เขารักษาศีล เขาไม่ได้หวังผลตอบแทน เป็นกามารมณ์.

ศีลที่รักษาอย่างนี้ปฏิบัติอย่างนี้ ไม่รับจ้างกิเลส : มีหิริ โอตตัปปะ หรือมีความเป็นผู้ดีมากระตุ้นให้รักษาศีล; แล้วก็ต้องเป็นศีลที่ต้องใช้ วิริตติเจตนา เป็นเครื่องมือ. เพราะฉะนั้นมันก็ต้องลำบากบ้าง เพราะเอาเจตนาเป็นตัวศีล, เอาเจตนาที่จะต้องระมัดระวังรักษา ด้วยความเหนื่อยยาก ลำบากอดทน เอาจริงเอาจัง. อย่างนี้เรียกว่า เอาความตั้งใจจริง หรือ เอากำลังใจเป็นเครื่องรักษาศีล; มันก็ต้องต้องลำบาก บ้าง เหงื่อแตกบ้าง. การปฏิบัติประเภทนี้ คือผู้ที่ไม่รู้อะไรมาก นอกจากจะรักษาศีลให้บริสุทธิ์ด้วยเจตนาอันแก่กล้า; อย่างนี้ มันก็ดี ไม่ใช่ไม่ดี แต่ว่ามันลำบากอยู่.

ศีลที่ ๓ นี้ เลื่อนขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง หมายถึง ศีลที่เอา ความบริสุทธิ์ใจเป็นหลัก เป็นศีลของคนฉลาด เอาปัญญาเป็นหลัก คือว่าจะเอาความตั้งใจที่บริสุทธิ์นี้เป็นหลัก. ต้องเปรียบเทียบกันให้ดี มิฉะนั้นอาจจะไม่เข้าใจก็ได้ : อย่างที่ ๒ นั้นเอาเจตนาที่จะงดเว้นอย่างเคร่งเครียดนี้เป็นหลัก มันก็ลำบากหรือเหนื่อยมาก ; พอมาถึงอันนี้ เอาความบริสุทธิ์เป็นหลัก; แม้เจตนาที่เจตนาเพียงว่า จะรักษาความบริสุทธิ์

นี่คือ รักษาความบริสุทธิ์แห่งใจไว้; แล้วไม่มีทางที่จะทำอะไร ผิดศีลได้.

ขอให้เข้าใจหลักอันนี้เสียก่อนว่า ถ้าเรามีจิตบริสุทธิ์ ตั้งจิตไว้บริสุทธิ์ มันไม่มีทางจะไปล่วงศีลอะไรได้ แม้เราไม่ระวัง; ถ้าเราใช้ความบริสุทธิ์ใจเป็นต้นทุน เป็นหลักเป็นเนื้อเป็นตัว อยู่แล้ว มันไม่มีทางที่จะล่วงศีลอะไรได้ ฉะนั้นจึงไม่ต้องระวังให้เหนียว. ถ้าใครฉลาดถึงขนาดนี้ ก็เป็นศีลของนักปราชญ์ เป็นศีลของคนฉลาด เอาปัญญาเป็นพื้นฐาน ไม่เหน็ดเหนื่อยในการรักษาศีลเลย, แล้วก็รักษาศีลได้ดีกว่า, และจะไม่ผิดศีลข้อไหนได้; ถ้าเรามีความบริสุทธิ์ใจอยู่เสมอ มีปัญญาอยู่เสมอ; แล้วศีลนี้ก็ไม่ใช่เป็นศีลทาสของกิเลส เพราะมีปัญญาควบคุม. ถ้าจะว่ามีเจตนา ก็มีเจตนาเพียงจะเลี้ยงความบริสุทธิ์ไว้เท่านั้น.

สำหรับศีลพวกโน้น ต้องตั้งเจตนาเพื่อจะเว้น จะละ จะระวัง จะต่อต้าน จะต่อสู้ อะไรอย่างนี้ เรื่องมันหนัก หรืองานมันมาก; แต่ถ้าคนที่ทำอย่างอื่นไม่ได้ก็ต้องทำอย่างนี้ ก็ดีเหมือนกัน แต่แล้วก็ไม่พ้นที่จะมีขาด ๆ ตก ๆ มีพลั้ง

มีเปลือมืออะไรอยู่เรื่อย มีรูรั่วอยู่เรื่อย; ถ้าว่า เรารักษาด้วยความบริสุทธิ์ใจเป็นหลัก ไม่นึกถึงอะไรอื่นหมด อย่างนี้มันไม่เหนียว แล้วก็ยากจะมึนรู้.

ศีลที่ ๔ อยากจะกล่าวถึงศีลอันสุดท้าย จะเรียกว่า ศีลสุญญตา ; เอาความว่างเป็นหลัก เอาความว่างเป็นพื้นฐาน เอาความไม่มีตัวกู่นี้มาเป็นพื้นฐานของศีล, พยายามจะทำความไม่ยึดมั่นสิ่งใด โดยความเป็นตัวกู - ของกูอยู่เป็นพื้นฐาน. นี่เรียกว่ามีสุญญตาเป็นพื้นฐานอย่างนี้ก็ยิ่งง่าย ยิ่งเบาสบายในการที่จะรักษา. แต่คนเขาก็จะค้านว่า โอ๊ย! กระโดดทีเดียวไปสุญญตา ไปเรื่องปัญญาเนี่ยมันจะไปได้อย่างไร.

มีปัญหาที่เถียงกันมาก ว่าศีลมาก่อนปัญญา หรือปัญญามาก่อนศีล? แล้ว สุญญตามาก่อนศีล หรือว่าศีลมาก่อนสุญญตา? เราไม่อาจจะพูดได้ว่าอะไรมาก่อนอะไรโดยเด็ดขาด มันแล้วแต่ความสามารถ; ถ้าเราสามารถเอาปัญญามาก่อนศีลละก็ เราก็ฉลาด และเรื่องของเราก็จะสะดวกสบาย. พระพุทธเจ้าท่านก็ถืออย่างนั้น ว่าปัญญามาก่อนศีล ถ้าท่านไม่ถืออย่างนั้นท่านก็จะไม่ทรงบัญญัติ มรรคมีองค์ ๘ ประการ ในลักษณะที่ เอาปัญญามาก่อนศีล คือ สัมมาทิฐิ

สัมมาสังกัปปोซึ่งเป็นปัญญา, แล้วมาถึงสัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว ซึ่ง เป็นศีล ; แล้วจึงไปถึงสัมมาวายาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ซึ่งเป็นสมาธิ.

ทำไมโผล่มา ก็เอาปัญญามาก่อนอย่างนี้ แล้วจึงมีศีล จึงพูดถึงศีล? นี่หมายความว่า เราทำได้โดยมีสัมมาทิฐิในเรื่องสุญญตานี้ให้เพียงพอ; แล้วศีลทุกชนิดไม่ว่าศีลอะไร มันก็จะเป็นบริวารลากพามาเอง. แต่เดี๋ยวนี้เราอยากจะเรียกว่า ศีลสุญญตา ไม่เรียกว่าศีลปัญญา. ศีลปัญญาได้มาแล้ว ว่ามีปัญญาใช้ความบริสุทธิ์ใจเป็นหลัก เคลื่อนไหวอะไรออกไปทางกาย ทางวาจา ไม่ผิดศีลเลย; แต่ยังมีตัวตน ที่ว่าเป็นผู้บริสุทธิ์หรือว่ามีความบริสุทธิ์ นี่มันยังมีตัวตน. สำหรับศีลอันที่ ๔ นี้ เราจะเอาสุญญตาเป็นพื้นฐาน เรียกว่า ศีลสุญญตา เพิกตัวตนออกไปเสียด้วยปัญญา เลยเป็นศีลโลกุตระอย่างยิ่ง เป็นศีลที่อยู่เหนือเจตนาทั้งหมดทั้งสิ้น.

สรุปว่า : พวกหนึ่งเขาบัญญัติว่า เจตนาเป็นตัวศีล เดี่ยวนี้ไม่มีเจตนาแล้วจะเป็นศีลได้อย่างไร ? นั่นเขาพูดไปตามภาษาเด็ก ๆ ศีลอย่างลูกเด็ก ๆ อมมือ ศีลมีเจตนาเป็นตัวศีลนั้นถูกแล้ว แล้วมันเป็นศีลขั้นต้นของลูกเด็ก ๆ. เดี่ยว

นี้เราพูดกันหมดทุกอย่าง ศีลที่มีเจตนาเป็นตัวศีล ก็ได้พูดมาแล้วข้างต้น; ศีลรับจ้างนั้นเอากิเลสเป็นหลัก ศีลสำรวมระวังด้วยวิรตินี้ เอาเจตนาเป็นหลัก; ส่วนศีลที่เอาความบริสุทธิ์ใจเป็นหลักนี้ เอาปัญญาที่รู้จักทำจิตให้บริสุทธิ์อยู่เสมอนี้เป็นหลัก. แต่เดี๋ยวนี้เราเอาความว่างเป็นหลัก มันง่ายที่สุด; แต่ก็ยากที่สุดตรงที่ว่าจะเอาความว่างนี้มาจากไหน; แต่ถ้าทำให้ความว่างเกิดขึ้นมาได้แล้ว ศีลเป็นอัตโนมัตติมาเอง.

บุคคลเป็นพระอรหันต์โดยไม่เคยรับศีล โดยไม่เคยรู้เรื่องศีลก็มี; แต่ว่ามีศีล. เช่นว่าพระสาวกบางองค์ ได้ฟังเรื่องอนัตตา แล้วเป็นพระอรหันต์ไปเลย, ไม่ได้รับศีล ไม่ได้อะไรศีลเลย แต่กลับมีศีล; เพราะว่า ในความเป็นอนัตตานั่นมันไม่ทำอะไรให้ผิดศีลได้ แล้วก็มีศีลสมบูรณ์โดยอัตโนมัตติ เต็มเปี่ยมร้อยเปอร์เซ็นต์อยู่ตลอดเวลา โดยอัตโนมัตติไม่ต้องเจตนา. ศีลอย่างนี้เรียกว่าเหนือเจตนา เป็นศีลถึงที่สุด จึงจัดไว้เป็นพวกโลกุตตรศีล.

ศีลปฏิบัติอย่างรับจ้าง เป็นศีลทาสก็มี, ศีลปฏิบัติด้วยความเกรงเกรียงยอมเจตนา มีวิรติ สังวรระวัง เต็มที่ก็มี,

ศีลเอาปัญญาเป็นเครื่องมือรักษาความบริสุทธิ์แห่งจิตก็มี, แล้วศีลอันสุดท้ายนี้ เอาสุญญตาออกหน้ามารับหน้าอยู่เป็นประจำ. นี่แหละถ้าจะดูการปฏิบัติกันในรูปนี้ มันก็มีอยู่ ๔ แบบ ใน ๓ แบบหลังนั้นใช้ได้ดี. ส่วนแบบแรกนั้นไม่ไหว คือศีลที่กิเลสใช้ให้ไปรักษา รับจ้างกิเลสรักษา. ส่วน ๓ แบบหลังนี้ เอาคุณธรรมที่ไม่เกี่ยวกับกิเลสมาเป็นหลักรักษา, สูงขึ้นมาเรื่อย ๆ จากเจตนามาเป็นปัญญา จากปัญญามาเป็นความว่าง.

ใครจะว่าอาตมาว่าเอาเองทั้งนั้น หรือพูดโกหกด้วยซ้ำไป ก็ตามใจเถอะ. ที่มองเห็นจริง ๆ มันมีอยู่อย่างนี้ แล้วไม่มีใครเคยได้ยินด้วยซ้ำไปว่า ศีลสุญญตา, ศีลชนิดนี้ไม่มีใครเคยได้ยิน แต่ตัวจริงมีอยู่ ตัวจริงมีอยู่ในธรรมชาติอันลึกซึ้ง เมื่อไม่อยากมอง เมื่อไม่มีใครมอง มันก็ไม่เห็น.

ที่นี้ถ้าบางคนมอง เขาก็ไม่ถือว่าเป็นศีล เขาถือว่าเป็นปัญญาไปเสีย. คนชนิดนั้นเป็นคนชอบเหน้อยมาก เป็นคนชอบให้มีเรื่องมาก ให้มีหลายเรื่องหลายอย่าง, ปฏิบัติไปทุกเรื่อง ทุกอย่าง; ชอบเหน้อยมาก; ส่วนเราไม่ชอบเหน้อยมาก ไม่ชอบยุ่งยากมาก ชอบรวบรัด. เมื่อเข้าถึงอนัตตาได้แล้ว

ชอบเด่น อะไรอยู่ ก็ต้องทำให้มันกลมกลืนกัน : คือรักษาศีลอย่างที่เป็นไปเพื่อวิวิธภูษะนั้น มันก็ต้องได้ผลอย่างที่เป็นโลก ๆ เป็นผลพลอยได้ด้วย. ฉะนั้น อย่างกลัวว่า จะไม่มีใครนับหน้าถือตา หรืออะไร ทำนองนั้น, อย่าไปกลัวเข้า; ถ้าไปกลัวเข้าแล้วจะทำให้ศีลเศร้าหมอง. ขอให้รักษาศีลเพื่อศีล ไม่ใช่รักษาศีลเพื่อสังคม หรือเพื่อประโยชน์ทางสังคม; เพราะฉะนั้น จงศึกษาใหม่ว่า เรื่องศีลชนิดไหน มีหลักอย่างไร ก็ปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักอย่างนั้น.

สำหรับปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติศีล มีหัวข้อที่จะต้องนึกถึงอยู่อย่างนี้ว่า : รักษาศีลจนตายก็ไม่เคยมีศีล แล้วก็รักษาศีลเลย แต่มีศีลสมบูรณ์. มันเป็นคำพูดที่ตรงกันข้ามอยู่ : รักษาศีลจนตายก็ไม่เคยมีศีลเลย แล้วก็รักษาศีลเลยแต่กลับมีศีลสมบูรณ์. ที่ว่ารักษาศีลจนตายไม่มีศีลนั้นก็หมายความว่าไม่มีศีลแต่พิธีรีตองเท่านั้นแหละ รักษาศีลพอให้เป็นพิธีรีตองเหมือนกับเครื่องจักร; อย่างนี้รักษาเท่าไรก็ไม่มีศีลที่แท้จริงได้ เพราะเป็นศีลหนัก ศีลแบก ศีลหาบ อยู่ตลอดเวลา. นี่คือการรักษาศีลด้วยอำนาจกิเลสใช้ให้ไปรักษาเป็นศีลทาส เป็นทาสของกิเลสตัณหา เป็นศีลที่กิเลสผูกค้ำ.

คำที่ต้องจำไว้ อีกอย่างหนึ่ง เขาเรียกว่า กิเลสตัณหา ลูบลำ ; ศีลที่กิเลสตัณหาใช้ให้ไปรักษา นั่นแหละ คือศีลที่ กิเลสตัณหาลูบลำ : รักษาศีลเพื่อประโยชน์ทางกามารมณ์ ประโยชน์อะไรของกิเลสตัณหา; อย่างนี้เขาเรียกว่าศีลที่มี กิเลสลูบลำ ไม่เรียกว่ามีศีลชนิดที่ถูกต้อง; ฉะนั้น จะรักษา ไปเท่าไร ๆ มันก็ไม่มีศีลที่ดี ที่ถูกต้อง.

ข้อที่ว่า ไม่รักษาศีลเลย แต่มีศีลที่สมบูรณ์ นี่ก็คือศีล ที่อาศัยปัญญา หรือว่าสุญญตาเป็นพื้นฐาน; ไม่ได้รักษาศีล ไม่ได้มีท่าทางกิริยารักษาศีล สมาทานศีลอะไรเหมือนกับ เขาทั้งหลาย แต่กลับมีศีลสมบูรณ์; คือว่ารักษาปัญญาหรือ ความว่างของตัวกูอะไรนี้อยู่เป็นประจำ เรียกว่าศีลอนัตตา ก็ได้ เอาอนัตตาเป็นปัญญาประจำอยู่. ศีลอย่างนี้เขา ไม่ต้องแบกต้องหาม ไม่หนัก ไม่เป็นทาส เป็นศีลนาย, มี ปัญญาอยู่แล้ว ไม่ถูกกิเลสตัณหาครอบงำ; อาศัยอำนาจของ ปัญญานั้นแหละดึงเอามาซึ่งศีลอะไร ๆ อื่น ๆ ที่ควรจะมีมา.

มีพุทธภาษิตอยู่ข้อหนึ่งที่ว่า : *ปัญญา หิ เสฏฐา กุสลา* *วทนุติ* - ผู้ฉลาดทั้งหลายกล่าวปัญญาว่า เป็นของประเสริฐ สุด; *นกุขตตราชาริว ตารกานํ* - เหมือนพระจันทร์ที่เด่น

หรือประเสริฐกว่าดาวทั้งหลาย. หมายความว่า ในคุณธรรมทั้งหลายทั้งปวง ปัญญาประเสริฐที่สุด; จึงมีคำว่า สีสํ สิริ จาปิ สตณฺจ ธมฺโม – จะเป็นศีลก็ดี เป็นสิริก็ดี เป็นสัปปริสธรรมก็ดี อยู่ในอำนาจของปัญญาทั้งนั้น; หมายความว่า ถ้ามีปัญญาแล้ว ปัญญานั้นจะดึงเอามาหมดทั้งศีล ทั้งสิริ ทั้งสัปปริสธรรมอะไรต่าง ๆ. ถ้ากล่าวข้อนี้เข้าใจว่า มีก่อน พุทธกาลก็ได้ แต่พระพุทธเจ้าก็ตรัสข้อความนี้ด้วยเหมือนกัน.

แปลว่านอกพุทธศาสนาก็ตาม ในพุทธศาสนาก็ตาม ยอมรับรองข้อที่ว่า “ปัญญาประเสริฐกว่าธรรมทั้งหลายอื่น” เพราะว่าสามารถจะดึงเอามาซึ่งธรรมทั้งหลายที่ต้องการนั้น : อยากจะมีศีลก็เอามาให้ได้, อยากจะมีสมาธิก็เอามาให้ได้, อยากจะมีปัญญาก็เอามาให้ได้. เพราะเป็นตัวปัญญาอยู่แล้ว, อยากจะมี มรรค ผลนิพพานก็เอามาให้ได้. เพราะฉะนั้น จึงถือว่า ปัญหานี้ประเสริฐกว่าธรรมทั้งหลาย; เราก็เลยเอาปัญญานี้มาเป็นเครื่องมือรักษาศีล เป็นเครื่องดึงเอามาซึ่งศีล รวบรวมเอามาซึ่งศีล ก็มีศีลได้โดยปัญญานั้น โดยที่ไม่ต้องรักษาศีลก็มีศีลได้ เพราะอำนาจของปัญญานั้น จะเรียกว่าศีลปัญญาก็ได้.

ถ้าว่าศีลใดเป็นไปเพื่อความต้องการของกิเลส หรือว่าอยู่ในโลก หรือเวียนว่ายไปในวัฏฏะ; อย่างนี้ไม่ใช่ปัญญา. ถ้ามีปัญญามันไม่ต้องการอย่างนั้น : ถ้าต้องการอย่างนั้นก็ไม่ใช่ศีลที่บริสุทธิ์ เป็นศีลของกิเลสอยู่เรื่อยไป; เขาเรียกว่า โลภียศีล : ศีลเพื่อให้ได้สวรรค์ ศีลเพื่อให้ได้ชื่อเสียง ศีลเพื่อให้ได้ความเคารพนับถือ, อย่างนี้เป็นโลภียศีลหมด; เพราะเวียนอยู่ในโลก วนเวียนอยู่ในโลก แล้วมีเจตนาอันนั้นแหละเป็นหลัก.

โลภียศีลนั้นต้องพึ่งเจตนาเป็นหลัก; ส่วนโลกุตตรศีลก็พึ่งปัญญาเป็นหลัก ทั้งเจตนาเสียเลยก็ได้ เอาปัญญาหรือเอาความว่างมาเป็นหลัก จึงเรียกว่า ศีลนี้อยู่เหนือเจตนา. ศีลธรรมดาอยู่ได้ด้วยเจตนา อยู่ได้อำนาจของเจตนาเรียกว่าโลภียศีล. ส่วนศีลสูงสุดเป็นไปตามอำนาจของปัญญา ไม่พ่วงถึงเจตนา; เพราะว่าอยู่เหนือเจตนา. ถ้ามีสุญญตา คือความว่างจากความยึดมั่นถือมั่นแล้วก็เป็นศีลสมบูรณ์อยู่ในตัว มีทุกข้อของทุกศีลเลย.

ความรู้ประกอบ ในการปฏิบัติศีล

เอาละ ทีนี้เราจะพูดต่อไปอีกนิดหนึ่งถึงข้อที่ว่า ในการที่ปฏิบัติศีลนั้นจะต้องหาความรู้ประกอบรอบตัวบ้าง จึงควรที่จะรู้ว่า ในการที่จะปฏิบัติศีลนี้ เราจะต้องรู้ว่า อะไรเป็น สมุฏฐานของศีล? เป็นรากฐานของศีล เป็นอุปกรณ์ของศีล เป็นปัจจัยของศีล เป็นอาหารของศีล เป็นเครื่องประดับของศีล ? อะไรเหล่านี้หลาย ๆ อย่าง เพื่อช่วยให้ง่ายเข้า ก็อยาก จะแนะว่า :

คู่ที่ ๑ หิริโอตตปปะมาเป็นคู่แรก จะช่วยให้รักษาศีล ได้ง่าย, ให้สบาย ให้ไม่หนักนัก; ต้องพยายามอบรมหิริและ โอตตปปะให้มีอยู่เพื่อจะช่วยให้การรักษาศีลเป็นของง่าย. ความละอายบาป ความกลัวบาปนี้ พร่ำระลึกกันไว้ให้มาก ๆ เกอะ จะไม่เปิดโอกาสให้ไปทำผิดศีลข้อไหนได้, และเมื่อ รักษาแต่หิริโอตตปปะไว้ ก็เป็นอันว่ารักษาศีลทั้งหมดไว้. จงมีความละอายบาปกลัวบาปเถิด เดียวนี้รู้อยู่ว่า เป็นบาป ก็ยังกล้าทำอยู่; นี่คือไม่มีหิริ ไม่มีโอตตปปะ.

คู่ที่ ๒ ต้องมีสติสัมปชัญญะ, สติสัมปชัญญะนี้ต้องใช้ในทุกกรณี ในที่ทั้งปวง ในที่ทุกแห่งทุกเวลา. ในเรื่องศีลก็เหมือนกัน ต้องมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ อย่าเผลอ. สติคือไม่เผลอ; สัมปชัญญะ คือรู้ตัวอยู่เรื่อย. ถ้ามีสติสัมปชัญญะแล้ว ศีลก็อยู่ได้สะดวกดาย.

คู่ที่ ๓ ก็คือ ขันติกับโสรจจะ คือความอดทนแล้วก็ความเสงี่ยม เรื่องความอดทนนี้ ขอให้ถือว่า ในทุกกรณีจะต้องใช้; เพราะพอเราจะไปทำอะไรให้ดีขึ้นนั้นก็ต้องอดทนแล้ว พอจะรักษาศีลก็ต้องมีความอดทน; เพราะฉะนั้นหัดอดทนเสียให้เป็นนิสัย. ในการทนนี้อย่าหน้าบุดหน้าเบี้ยว มันไม่น่าดู; ต้องทนด้วยภาวะที่ปกติของศีลด้วยเหมือนกัน คือหน้าตาใจคอมือไม้อะไร ตำรวมให้ปกติอยู่ อย่าให้มันบุดเบี้ยวหรือสั่นระรัวไป ซึ่งน่าเกลียดน่าชัง. ผู้ที่ทนได้ก็หมายความว่าทนอยู่ในภาวะที่ปกติตามเดิม ไม่เสียความหมายของคำว่าศีล คือภาวะปกติ. เหล่านี้เป็นรากฐานของศีล เป็นปัจจัย เป็นอุปกรณ์ของศีล. จะมองดูกันในแง่ไหนก็ได้, ความละเอียดเบา

นี้เป็นรากฐานของศีล เป็นอุปกรณ์ของศีล เป็นเครื่องประดับ
ของศีล.

ธรรมที่เป็นอำนาจหรือกำลังหรือเครื่องมือ

สิ่งที่เป็นอำนาจ หรือกำลัง หรือเครื่องมือ นี้มีอยู่ ๓ ชื่อ
ด้วยกัน เรียกว่า

ทมะ - บังคับตัวเอง

สังวร - สังวรระวัง

ปหานะ - การละ.

ให้มีทมะ - บังคับตัว สังวร - สังวรระวัง แล้วปหานะ -
ก็ละสิ่งที่ต้องละ นี่คือการกำลังหรือเครื่องมือที่จะให้ศีลอยู่ได้
ทนต่อกิเลส ให้ชนะกิเลสได้ ก็ต้องอาศัยสิ่งเหล่านี้.

สำหรับ สิ่งที่มาเป็นกำลังหล่อเลี้ยงศีลเหมือนกับอาหาร
นี้ก็ต้องระบุไปยังสัจจะอย่างหนึ่ง จาคะอย่างหนึ่ง แล้วก็
ความเคารพตัวเอง ความนับถือตัวเอง.

- ถ้าเราไม่มีสัจจะ ไม่มีทางที่จะเอาศีลไว้ได้ เพราะว่ามัน รับผิดชอบเพียงชั่วขณะ. พอพูดกันเสร็จแล้ว ก็เลิก คำนั่นสัญญา ไม่มีสัจจะก็ไม่มีศีลได้.
- จากะนี้ สิ่งใดที่เป็นข้าศึกของศีลก็สละอยู่เรื่อย : อย่า ไปพูดกับคนนั้น อย่าไปสถานที่นั้น อย่าไปชอบอันนั้น เข้า; ยอมสละมันเสีย นี่เรียกว่าจากะ. ถ้ามีจากะอย่างนี้ ศีลก็ได้รับการหล่อเลี้ยงที่ดี.
- ความนับถือตัวเอง นี่ก็คล้าย ๆ กับหิริและโอตตปปะ แต่แยกออกมาว่า เราบูชาเคารพความเป็นมนุษย์ของเรา ว่ามันเป็นการได้ดี. ความเป็นมนุษย์ของเรานี้ ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย มันมีมาสำหรับให้ได้รับประโยชน์ ที่สุด ถึงจุดที่มนุษย์ควรจะได้. เราเคารพอุดมคติอัน นี้อยู่เสมอ นับถือตัวเองว่า ไม่ใช่คนเลว ไม่ใช่คนต่ำ ไม่ใช่คนไร้ความสามารถ ไม่ใช่คนสิ้นหวัง; เราต้องการ จะให้ได้สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้รับ. นี่แหละอาหาร เบื้องต้นของศีลเป็นอย่างนี้. สำหรับศีลที่เป็นโลกียะที่ จะต้องค่อย ๆ ไต่เต้าไปด้วยเจตนา ต้องมีสิ่งเหล่านี้ หล่อเลี้ยง.

ที่นี้พอสูงขึ้นไป ๆ ไม่เท่าไรก็ไปถึงระดับที่พ้นความ
จำเป็นเหล่านี้ ย่อมมีศีลได้โดยอัตโนมัติ ด้วยอำนาจของ
ปัญญา ของสุญญตา. แต่ถ้าเราพูดถึง รากฐานหรือปัจจัย
หรืออาหารในเบื้องต้นของศีลแล้ว ขอให้นึกถึงสิ่งเหล่านี้ว่า
ความละอายบาป ความกลัวบาป ความมีสติสัมปชัญญะ
ความมีความอดกลั้นอดทน ความมีสัจจะ ความสงบเสงี่ยม
ความบังคับตัวเอง ความสำรวมระวัง ให้ละสิ่งที่จะต้องละอยู่
เสมอ มีความซื่อสัตย์ มีความนับถือตนเอง ว่าเราต้องทำดี
ให้ได้.

อานิสงส์ ของ ศีล

ข้อสุดท้ายที่ต้องพูดก็ไม่มีอะไรนอกจาก อานิสงส์ของ
ศีล จะบอกอานิสงส์กันเสียสักหน่อย. หัวข้อสำหรับพูดว่า
หลักปฏิบัติเรื่องศีล แล้วทำไมมาบอกอานิสงส์? ก็เพราะว่า
อานิสงส์นั้นคือกำลังใจ กำลังใจให้เกิดการปฏิบัติ ถ้าไม่มอง
เห็นอานิสงส์แล้วมันท้อแท้ ฉะนั้นการรู้อานิสงส์ของศีลไว้นี้
มันช่วยให้เกิดกำลังใจ ในการปฏิบัติ.

สำหรับอานิสงส์อย่างเดียวกันอีก ขึ้นอยู่กับข้อที่ว่า ศีลชนิดไหน, ศีลประเภทไหน; ในเมื่อมีศีลหลายชนิด อานิสงส์ของศีลก็ต้องมีหลายชนิด. ศีลประเภทอาทิพรหมจรรย์ คือตัวศีลประธานนี้ ก็ทำให้แน่นแน่มั่นคงปลอดภัย ศีลอภิสมจาริกาสิกขา ศีลประกอบนั้น ก็ทำให้ดูงาม, เหมือนกับเรามีเสาปักเป็นหลัก ปักมั่นคงแล้ว มันก็พอแล้ว สำหรับความประสงค์ในการรักษาศีล. แล้วทำไมจะต้องไป ทาสีให้สวย? ก็เพราะว่ามันน่าดูกว่า จึงทาสีให้สวย บ้านเรือน ก็เหมือนกัน ทำด้วยอิฐด้วยหินด้วยคอนกรีต มันก็พอแล้ว. ทำไมต้องไปทาสีให้สวย? ก็เพราะว่าเพื่อให้มันประกอบขึ้นมาอีกหน่อยหนึ่งในเรื่องความสวยงาม. ฉะนั้น เรารักษาศีล ประธานเพื่อให้อยู่ได้แท้จริง, รักษาศีลประกอบเพื่อให้ดูสวย. หรือถ้าจะมองกันว่าทาสีบ้านเพื่อกันปลวก อย่างนี้มันก็อยู่ ในการช่วยเหลือศีลประธานด้วยเหมือนกัน; ฉะนั้น ในบางกรณี ศีลประกอบนี้ช่วยสนับสนุนศีลประธาน นี่คืออานิสงส์ของศีล.

ทีนี้ เราจะดูกันต่อไปถึงศีล ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ ศีลที่เป็นไปเพื่ออุปัชฌาย์และศีลที่ไม่เป็นไปเพื่ออุปัชฌาย์. ศีลประเภท

ที่เป็นไปเพื่ออุปธิ ยังต้องแบก ยังต้องเหนื่อย ต้องหนัก อะไรอยู่มาก อย่างนี้คือศีลโลกีย. ศีลอะไรเหล่านี้ อานิสงส์ของมันก็เห็นชัด ๆ อยู่แล้ว เห็นได้จากวัตถุประสงค์ หรือว่า ความจำเป็นที่เราจะต้องมีศีลนั้น. ศีลประเภทนี้ก็ทำบุคคล เอกชนแต่ละคน ให้สวย ให้หอม ให้ดี ให้เด่น ให้รวย ให้กว้างขวาง ในโลกนี้และในโลกอื่น ศีลมีกลิ่นหอมฟุ้งทวนลมไป.

มีคำพูดที่พูดกันอยู่เสมอว่า : ดอกไม้มีกลิ่นหอม แต่ไม่ทวนลมได้; ส่วนศีลทวนลมได้. นี่เขาอุปมาเป็นกลิ่นหอม. หรือสวยก็เหมือนกัน : สวยอย่างที่ว่าประดับเพชรพลอย อย่างนี้ มันก็อย่างเด็กอมมือ ; ถ้าสวยแท้จริงก็สวยอย่าง ความมีศีล มีความดี มีความเด่น; อยู่สบายในโลกนี้และโลกอื่น นอกจากโลกนี้. นี่หมายความว่า เพื่อว่ามันมีโลกอื่น หรือถ้าไม่มีโลกอื่น เราก็รับประกันได้เหมือนกันว่า เราอยู่ได้สบาย. ศีลทำให้บุคคลเป็นอย่างนี้; และทำให้สังคมนี้ , จะเป็นสังคมเล็กสังคมใหญ่ก็ตามเถอะ มีสภาพน่าเลื่อมใส อยู่กัน ได้ด้วยความสงบสุขสามัคคี. อานิสงส์ของการไม่เบียดเบียนกันนั้นแหละคือ อานิสงส์ของศีล มองดูกันด้วยสายตาแห่ง

ความรัก เข้ากันได้สนิทเหมือนน้ำกับนม. นี่เป็นสำนวนบาลี พรรณนาอานิสงส์ของการที่สังคมมีศีล. เดี่ยวนี้เรามองตากัน ด้วยความระแวง ความกลัว ความเกลียด เพราะไม่มีศีลกัน ทั้งสองฝ่าย หรือมีศีลฝ่ายเดียว ก็ยังมองตากันด้วยลักษณะ นี้ : ระแวง เกลียด กลัว อิจจาริยาใครก็ไม่รู้; แล้วก็เข้ากัน ไม่ค่อยจะได้ จัดขวางกันเพราะความมีศีลไม่เหมือนกัน หรือ ไม่มีศีลเลย.

“นอนไม่ต้องปิดประตู” นี่ก็เป็นคำโบราณมาก; มีใน บาลี “นอนไม่ต้องปิดประตู ให้ลูกน้อยตื่นรำอยู่บนอก” อะไรในทำนองนี้มีมากเหลือเกิน ที่เป็นอานิสงส์ของการ ไม่เบียดเบียน; คนไม่ต้องกลัว ไม่ต้องระแวงใคร นอนไม่ต้อง ปิดประตูบ้าน หรือบ้านไม่ต้องทำประตู. นี่ศีลประเภทโลกียที่ ประกอบด้วยอุปธิ มันก็ให้มากได้เพียงเท่านี้ คือให้อยู่กันเป็น ผาสุกทั้งโดยส่วนเอกชนและสังคม.

ศีลประเภทนิรุပ္ปิกา คือไม่ประกอบด้วยอุปธิ ศีล ชนิดนี้ส่งไปทางสมาธิ ปัญญา มรรค ผล นิพพาน; ดังนั้น คนบางคนเขาปฏิบัติศีลรักษาศีลประเภทนิรุပ္ปิกา ไม่ต้องการ สวรรค์วิมาน ไม่ต้องการดีเด่นในสังคม ต้องการให้หมดกิเลส

เร็ว ๆ ฉะนั้น มีศีลเมื่อไร ก็เป็นการบังคับกิเลสจากภายนอก
เข้าไปทันที กิเลสถูกบังคับจากภายนอกแล้วเข้าไปภายใน ก็
ถูกสมาธิถูกปัญญาตัดฟันเอาอีก มันก็เลยตายหมด. ศีลนี้
ล้อมหรือ ต้อนกิเลส เข้าไปให้จนมุม ให้สมาธิกดหัวเอาไว้ ให้
ปัญญาเชือดคอให้ขาด; กิเลสมันก็ตาย. รักษาศีลในรูปนี้ โดย
ความมุ่งหมายอย่างนี้ เป็นนิรุปริกา; มีอานิสงส์เพื่อมรรคผล
นิพพาน. นี่อานิสงส์โดยหลักใหญ่ใจความมันก็มีอยู่อย่างนี้;
โดยรายละเอียดก็ไปแจกดูก็แล้วกัน.

เดี๋ยวนี้โลกไม่มีสันติภาพ เพราะว่าโลกไม่มีศีล,
โลกปัจจุบันนี้ไม่มีศีลจึงไม่มีสันติภาพ. โลกปัจจุบันนี้ขาดศีล
ไม่มีศีล ทำลายศีลทุกข้อเลย. นี่พูดโดยส่วนใหญ่ ว่าโลก
ปัจจุบันนี้ แต่ก็ไม่ใช่ทุกคน ยกเว้นส่วนน้อย; ที่นี้ส่วนใหญ่
นั้นเป็นโลกที่ไม่มีศีล แล้วเดือดร้อนอยู่ทุกหัวระแหง อย่างที่
เห็น ๆ กันอยู่; ไม่ต้อง เชื่อคนอื่น เห็นได้ด้วยตนเองว่า โลก
กำลังไม่มีสันติภาพยิ่งขึ้น ๆ จะร้อนระอุยิ่งขึ้น, จะเอียงไป
ทางมโหฬารมากขึ้น.

โลกไม่มีศีลประธาน ที่เป็นหลักใหญ่ โลกไม่มีศีล
ข้อปาณาติปาตา เวรมณี จึงฆ่ากันอย่างเลือดเย็นก็มี ฆ่ากัน

อย่างเลือดร้อนก็มี. สงครามนี้มันฆ่ากันอย่างเลือดร้อนก็มี, แล้วที่ฆ่าอย่างเลือดเย็นก็คือแกลังกันให้ฉิบหาย ให้เสื่อมเสียทางเศรษฐกิจ แล้วตายไปที่หลังก็มี อย่างนี้ฆ่าอย่างเลือดเย็น, ไม่มีการไฉ่หน้าใคร คิดจะฆ่ากันทั้งอย่างเลือดร้อนและเลือดเย็น. และเดี๋ยวนี้ใครฆ่าคนได้มาก เป็นคนมีเกียรติระดับเหรียญสูงสุดไป; ใครฆ่าคนได้มากที่สุดจะได้รับเหรียญตราเกียรติยศชั้นสูงสุดติดหน้าอกเลย; อย่างนี้แล้วทำไมมันจึงจะไม่วุ่นวายเล่า; ในเมื่อเขานิยามว่า ยิ่งฆ่าคนได้มากก็ยิ่งเก่งยิ่งมีเกียรติ.

โลกปัจจุบันนี้ไม่มีศีลข้อที่ ๒ คือ อทินนาทานา เวรมณี เห็นแก่ตัวจัด, เห็นแก่ตัวจัดก็รักษาศีลข้อนี้ไว้ไม่ได้. เดี่ยวนี้มันปล้นกันซึ่งหน้า ; อย่าว่าแต่ขโมยลับหลังเลย ปล้นกันซึ่งหน้าคือสงคราม ยกกองทัพปล้นกันซึ่งหน้า; นี่ก็เพราะไม่มีศีลข้อนี้. ลับหลังก็ปล้น ซึ่งหน้าก็ปล้น ; แล้วก็เตรียมปล้นกันขนาดหนักต่อไปอีก, ใช้นโยบายทางการเมืองล้วงเอาประโยชน์ของผู้อื่นมาเป็นของตัวเองก็มี.

สิ่งที่เรียกว่าการเมือง ๆ นี้ จะมีอะไรบ้างก็ไม่ทราบ แต่ที่น่าสนใจที่สุดและน่ากลัวที่สุด ก็คือว่า การเมืองนี้มีรากฐาน

อยู่บนล้นที่กระดิกได้ของนักการเมือง มุ่งแต่แสวงหรือสวามิ
 ประโยชน์ของตน. การเมืองนี้ไม่มีรากฐานอยู่บนธรรมะ หรือ
 บนอะไรเลย; การเมืองปัจจุบันนี้มีรากฐานอยู่บนล้นเล็ก ๆ
 ของนักการเมือง, ล้นที่กระดิกได้ของนักการเมือง ที่มี
 หน้าที่เพียงรักษาประโยชน์ของตัว หรือต่อสู้เพื่อประโยชน์
 ของตัว. ถ้าโลกบวชการเมืองแบบนี้ ก็ย่อมรักษาศีล
 อทินนาทานา เวรมณีไว้ไม่ได้; จึงปล้นกันซึ่งหน้า, ปล้น
 กันลับหลัง, ปล้นกันขนาดใหญ่, ปล้นเอาประเทศกันเลย
 อย่างนี้เป็นต้น.

โลกปัจจุบันนี้ไม่มีศีลข้อที่ ๓ คือ กาเมสุ มิจฉาจารา
 เวรมณี เพราะเขากำลังจะตั้งศาสนาใหม่ จะยกเลิกศีลข้อนี้กัน
 แล้ว; ยิ่งการคุมกำเนิดทางฟิสิกส์แพร่หลายเท่าไร การรักษา
 ศีลข้อนี้ ก็จะมีไม่ได้ยิ่งขึ้นทุกที; แล้วโดย จิตใจ เขาก็กำลัง
 เอียงไปในทำนองที่ว่ายกเลิกศีลข้อนี้กันเถอะ มันจะไม่ยุ่งยาก
 ลำบาก. ทางเมืองนอกเมืองนาเขาเป็นกันมากแล้ว ทางเมือง
 ไทยนี้ก็จะตามกันเขาในเรื่องนี้อีกเหมือนกัน; ไม่เท่าไรโลกนี้
 จะปราศจากศีลข้อที่ ๓.

ศีลข้อที่ ๔ มุสาวาทา เวมณี เดียวนี้ไม่มีใครถือศีลข้อนี้ ในบรรดาการรอบโลกนี้เต็มไปด้วยมุสาวาท; มุสาวาททางปากพูดนี้ก็ทุกวัน มุสาวาททางวิทยุกระจายเสียง, วิทยุผ่านดาวเทียมรอบโลก; นี่ก็เป็นเรื่องมุสาวาททั้งนั้น เพราะเขาโฆษณากันแต่เรื่องการเมือง เรื่องเอาเปรียบ หรือหลอกกันให้หลงเพื่อจะเอาเปรียบ การทำสงครามเย็น ใช้วิทยุสื่อสารเพื่อจะเอาเปรียบ เพื่อจะหลอกลวงผู้อื่นให้อยู่ในอำนาจของตน เพื่อจะโฆษณาชวนเชื่อให้ตนเป็นฝ่ายได้ประโยชน์. นี่เป็นมุสาวาททั้งนั้น. เพราะฉะนั้น บรรดาการที่หุ้มห่อโลกอยู่นี้ จึงเต็มไปด้วยกลิ่นอายแห่งมุสาวาทอย่างน่ากลัวที่สุด.

โลกไม่มีศีลข้อที่ ๕ : สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวมณี เดียวนี้โลกชอบความมึนเมา ความมึนเมาทางวัตถุ เช่น เหล้า ของมึนเมาอะไรนี้ก็ชอบแม้กระทั่งเฮโรอีน ก็ยิ่งชอบมากขึ้น นี้ความมึนเมาทางวัตถุ. สำหรับสุราทางเนื้อหนังก็คือ การบูชาหลงใหลในทางกามารมณ์. เรื่องไนท์คลับ เรื่องบาร์ เรื่องอะไรต่าง ๆ ทางกามารมณ์ นี่ก็เป็นสุราชนิดหนึ่งเหมือนกัน คือทำให้สูญเสียสมปกติ. นี่คือสุราทางเนื้อหนัง สุราที่เป็นเนื้อเป็นหนัง. แล้วก็มีสุราทางวิญญาน คือลัทธิต่าง ๆ

จะเป็นลัทธิการเมือง หรือลัทธิไหนก็ตามเถอะ นี่เป็นสุราทางวิญญูณที่ทำให้คนมึนเมาหลงไปตามลัทธินั้น แล้วก็สูญเสียดติสมปฤติเหมือนกัน.

ขอให้ถือว่าสุรา มี ๓ ชนิด : สุราวัตถุ ที่รินใส่แก้วกรอกเข้าปาก นี่เป็นสุราวัตถุ; แล้วสุราเนื้อหนังนั้น ไปหากามารมณ์ทางเนื้อหนังตามที่ที่เขามีให้; แล้วสุราทางวิญญูณ ก็คือลัทธิที่ทำให้คนหลงไหลลัทธิ จนทำให้ฆ่าฟันกันได้เหมือนกับเนื้อกับปลา นี่คือสุราลัทธิ เอาลัทธิมาอมกันให้มึนเมา. ทั้งหมดนี้ ทำให้สูญเสียดติสมปฤติมหาศาลเหลือที่จะกล่าวได้ ที่มีอยู่ในความเจริญแผนใหม่ ในโลกปัจจุบันนี้; ฉะนั้นโลกปัจจุบันนี้ไม่มีศีลทั้ง ๕ ข้อนี้; แต่เขาอาจจะมีศีลประกอบ. เมื่อศีลประธานเหล่านี้ไม่มีแล้ว ไปมีศีลประกอบตบตาคนอาจจะมีได้; เราจะไม่พูดถึง.

นี่แหละการเมืองของโลกมันมีอยู่อย่างนี้ แล้วโลกเป็นโลกการเมืองยิ่งขึ้นทุกวัน เพราะว่าโลกตกอยู่ใต้อำนาจของการเมืองมากขึ้นทุกวัน นักการเมืองกำลังครองโลก โลกก็เลยเป็นอย่างนี้ โลกจึงไม่มีสันติภาพ. เพราะฉะนั้นขออ่อนวอนว่า: ทุกคนจงมองดูข้อนี้ แล้วเปลี่ยนให้มันกลับหลังให้มา

มีศีล แล้วโลกนี้ก็จะมีสันติภาพ ตัวเองก็มีสันติภาพ. นี่คือการนิสงส์ของศีล ไม่ต้องพูดอะไรกันให้มากไปกว่านี้แล้ว.

สรุปความก็ว่า ศีลคือปกติภาวะตามธรรมชาติ ธรรมชาติกำหนดให้ และเราก็ตอบรับเอามาตั้งเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อจะกำจัดเสียซึ่งความโกลาหลวุ่นวาย ไม่ปกติ เพราะว่าเราทนไม่ได้ต่อความทุกข์นั้น แล้วก็ปฏิบัติศีลด้วยกำลังใจ ระมัดระวัง สังวร; แล้วก็ปฏิบัติศีลด้วยกำลังปัญญา รักษาความบริสุทธิ์อย่างเดียว; แล้วก็รักษาศีลด้วยกำลังของสุญญตา ตั้งไว้แต่จิตที่ปราศจากตัวกู - ของกู เท่านั้น แล้วศีลก็มีสมบูรณ์ หล่อเลี้ยงศีลไว้ด้วยหิริโอตตปปะ จันติโสรัจจะ อะไรอย่างนี้ออกชื่อมาแล้ว แล้วก็จะได้รับานิสงส์อย่างนี้ : ถ้าอยากอยู่ในโลก ก็สวຍหรือไปตามแบบที่อยู่ในโลก; ที่อยากจะออกจากโลก ก็จะได้อยู่เหนือโลกทุกอย่างทุกทาง.

ถ้ามีศีลแล้วอยู่ในโลกก็อยู่อย่างสันติ อยู่อย่างสงบ, ถ้าพ้นไปจากโลก เหนือโลกได้ก็เหนือ เหนือที่จะกล่าวว่าเป็นอย่างใด : เหนือบุญ เหนือบาป เหนือดี เหนือชั่ว เหนือสุข เหนือทุกข์ เหนือไปทั้งหมด นี่คือการหลุดพ้น ความรอดออกไปได้ จากสิ่งผูกพันทั้งอย่างเลวและอย่างดี. หรือถ้าเรา

ยังชอบสิ่งผูกพันอย่างดีอยู่ ก็รักษาศีลให้ดี ๆ ให้ได้อยู่กับ
 สิ่งผูกพันอย่างดี, อย่าให้ตกไปฝ่ายชั่ว เป็นอบายเป็นนรก.
 อยู่กันอย่างดี ๆ พอทนได้ แต่ก็แบกของหนัก นี่มันช่วย
 ไม่ได้, เมื่อต้องการจะมีอะไร มันก็ต้องแบก เมื่อแบกมันก็
 ต้องหนัก แม้แบกของดี ๆ อย่างเพชรอย่างพลอยก็หนัก,
 จนกว่าจะเบื่อ; เบื่อแล้วก็รักษาศีลประเภทที่เป็นวิวัฏฐคามินี
 ออกไปจากความวนเวียนอยู่ในโลก นั่นคือการบรรลุมรรคผล
 นิพพาน.

ศีลทำให้อยู่เป็นสุขในโลกนี้ และโลกอื่น แล้วทำให้ขึ้น
 พ้นเหนือสุข เหนือทุกข์ เหนือโลก โดยประการทั้งปวง; แล้ว
 ตลอดเวลานั้นมีความงามทางวิญญูญาณ มีความหอมทาง
 วิญญูญาณ ไม่น่าเกลียด ไม่น่าชัง ไม่น่าเบื่อ ไม่น่าระอา.

ขอให้ท่านทั้งหลายมีความเข้าใจใจเรื่องศีล และหลัก
 การปฏิบัติเกี่ยวกับศีลวัตรในลักษณะที่กล่าวมานี้จงทุก ๆ
 คนเถิด.

ขอยุติคำบรรยายไว้เพียงเท่านี้.

รายชื่อหนังสือ ชุดหมูน้อย

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๑.	พระพุทธคุณค่ากลอน	๔	๓๑.	กระแสน้ำแห่งชีวิตเป็นสิ่งที่ต้องรู้จัก	๑
๒.	การศึกษาคืออะไร?	๑	๓๒.	สิ่งแรกที่จะต้องรู้จักนั้นคือความทุกข์	๑
๓.	การงานคืออะไร?	๑	๓๓.	การหมดความเห็นแก่ตัวคือหมดทุกข์	๑
๔.	ทรัพย์สมบัติคืออะไร?	๑	๓๔.	ชีวิต คือขันธทั้งห้ามิใช่ตัวตน	๑
๕.	สิ่งที่ดีที่สุดในหมู่มนุษย์	๑	๓๕.	อติมนมยดาภา	๒
๖.	ปัญหาที่เกิดจากการศึกษาไม่สมบูรณ์แบบ	๒	๓๖.	อติมนมยดาประยุตต์	๒
๗.	ปาวณา และธรรมะในฐานะสิ่งที่ต้องศึกษา	๑	๓๗.	อติมนมยดาใช้ทำอะไรได้บ้าง	๒
๘.	ชาติในปัจจุสมุปบาท	๑	๓๘.	เด็กจะเป็นผู้สร้างโลกในอนาคต	๑
๙.	ทางออกที่ ๓ ของโลกแห่งยุคปัจจุบัน	๒	๓๙.	คู่มืออานาปานสติภาวนาอย่างสมบูรณ์แบบ	๒
๑๐.	การบวชคืออะไร?	๑	๔๐.	การใช้อานาปานสติให้เป็นประโยชน์ในบ้านเรือน	๒
๑๑.	ศาสนาคืออะไร?	๑	๔๑.	บทช่วยจำสำหรับเรื่องอติมนมยดา	๑
๑๒.	ตัวตนคืออะไร?	๑	๔๒.	อติมนมยดา กับ สันติภาพ	๑
๑๓.	อานาปานสติภาวนา	๑	๔๓.	พระรัตนตรัยที่ท่านทั้งหลายยังไม่รู้จัก	๒
๑๔.	ธรรมะในฐานะสิ่งที่ต้องศึกษาทั้งชนิดมีตัวตนและไม่มีตัวตน	๑	๔๔.	การพัฒนาชีวิตโดยพระไตรลักษณ์มีผลสูงสุดเป็นอติมนมโย	๒
๑๕.	คุณพระไม่ตาย	๑	๔๕.	ปาฏิหาริย์แห่งอติมนมยดา	๑
๑๖.	คุณพระไม่ตายและเกิดมาทำไม?	๑	๔๖.	สหายธรรมของอติมนมยดาและอติมนมยดา กับปัญหาของมนุษย์ยุคปรมาณู	๑
๑๗.	ความรักดี	๑	๔๗.	พระพุทธเจ้าที่ท่านยังไม่รู้จักและอุดมคติของความเป็นแพทย์	๑
๑๘.	เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า "พระเจ้า"	๑	๔๘.	การเห็นพระพุทธเจ้าพระองค์จริง และพระพุทธเจ้ามีอยู่ในทุกหนทุกแห่ง	๑
๑๙.	ครูคือผู้ที่ทำหน้าที่สร้างโลก	๑	๔๙.	ชีวิตที่ไม่เสียชาติเกิด	๑
๒๐.	การทำวัตรแบบโบราณ	๑	๕๐.	หลักเกณฑ์ที่จะช่วยโลกให้รอดอยู่ได้	๑
๒๑.	ประมวลปรมัตถธรรมที่คนธรรมดาควรทราบ	๑	๕๑.	เลิกอาบแล้วมาอยู่กับอติมนมยดา	๒
๒๒.	โลกอื่น	๑	๕๒.	ความไม่เห็นแก่ตัวและความสุขสามระดับ	๒
๒๓.	ความเกิดแห่งทุกข์และความไม่เกิดแห่งทุกข์	๑	๕๓.	อริยมรรคของการเลิกอาบ	๑
๒๔.	นิเวศน์	๒	๕๔.	พระรัตนตรัยนั้นแหละคือตัวพุทธศาสนา	๒
๒๕.	วันครู	๑	๕๕.	ชีวิตที่มีพื้นฐาน และสิ่งที่พื้นฐานของชีวิต	๑
๒๖.	แผ่นดินทองต้องสร้างด้วยแผ่นดินธรรม	๑	๕๖.	อริยสัจและอติมนมยดาภาและอติมนมยดากับธรรมจักร	๑
๒๗.	เมื่อพอใจในหน้าที่ ที่กำลังกระทำ ก็มีสวรรค์ อยู่ ณ ที่นั้นเอง. เมื่อไม่รู้จักตัวเองก็ไม่รู้ว่าคนควรจะมีหน้าที่อะไร	๑	๕๗.	อติมนมยดาเท่าที่ควรจะรู้จักกันไว้บ้าง และอติมนมยดาช่วยได้ในทุกกรณี	๑
๒๘.	ความเป็นพระอรหันต์	๑			
๒๙.	ธรรมะกับครองโลก	๑			
๓๐.	ทุกข์ของชีวิต กับ เสน่ห์ของทุกข์	๑			

รายชื่อหนังสือ ชุดหมุนล้อ

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๕๕๘.	เรื่องที่ต้องรู้ หรือควรรู้	๒	๘๗.	สมเด็จพระบรมพิตรพระราชสมภารผู้เป็น เอกอัครศาสนูปถัมภก แห่งประเทศไทย	๒
๕๕๙.	อิทัปปัจจยดาในฐานะหัวใจ แห่งพระพุทธศาสนา	๑	๘๘.	หัวใจธรรมศาสตร์ ในพระพุทธศาสนา	๑
๖๖๐.	อดัมมยดา	๑	๘๙.	ลักษณะแห่งธัมมิกภาพ	๑
๖๖๑.	การสืบอายุพระศาสนา	๑	๙๐.	สรุปผลของการใช้ธรรมศาสตร์	๑
๖๖๒.	สุดยอดของความถูกต้องคือ นิพพาน	๑	๙๑.	พระไตรลักษณ์	๑
๖๖๓.	พระคุณของแม่	๑	๙๒.	สัญญา ๔ ประการ	๑
๖๖๔.	ประมวลรูปแบบแห่งสากลพรหมจรรย์	๑	๙๓.	ธรรมชาติแห่งชีวิต	๑
๖๖๕.	การตกอยู่ใต้อำนาจของระบบประสาท	๑	๙๔.	ปัจจัยสำคัญแห่งชีวิตไวยาหาร	๑
๖๖๖.	ดับไม่เหลือ	๑	๙๕.	ปริยสถานแห่งชีวิตไวยาหาร	๑
๖๖๗.	มนุษย์ทำสงครามกับพระธรรมหรือพระเจ้า	๒	๙๖.	การขาดทุนกำไร ของสิ่งมีชีวิต	๑
๖๖๘.	ปทานุกรมธรรมะสำหรับชาวบ้าน	๑	๙๗.	พระสงฆ์ในโลกต้องการ	๑
๖๖๙.	สันติวิธีโลก	๑	๙๘.	ออกพรรษา ออกมาเสียจากความทุกข์	๑
๗๗๐.	ชีวิตคือการลงทุนเพื่อผลอันสูงสุด	๑	๙๙.	ธรรมชาติแห่งชีวิต คือกระแสแห่ง การพัฒนา	๑
๗๗๑.	ธรรมศาสตร์ในขั้นที่จะสามารถช่วยโลกได้	๑	๑๐๐.	ชีวิตเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนาด้วยการมีธรรมะ	๑
๗๗๒.	ความวิเวกเป็นสุข ความไม่เบียดเบียน เป็นสุข	๑	๑๐๑.	อุตสาหกรรมสัมมัตตา	๑
๗๗๓.	ธรรมศาสตร์ในการฆ่ากิเลสตามอันดับแรก	๑	๑๐๒.	พัฒนาชีวิตด้วยพระไตรลักษณ์	๑
๗๗๔.	พุทธศาสนาไม่ได้สอนให้หยุดหรือคิดเพียง แค่ความดี และสุดยอดที่มนุษย์จะไปถึงได้ คือความเป็นพระอรหันต์	๑	๑๐๓.	พัฒนาชีวิตด้วยพระไตรลักษณ์ (ต่อ)	๑
๗๗๕.	สัมมาทิฐิช่วยโลกได้อย่างไร	๑	๑๐๔.	ธรรมะเป็นการพัฒนาคนจากปุถุชนมาเป็น พระอริยเจ้า	๑
๗๗๖.	การทำลายฐานทัพของกิเลส	๑	๑๐๕.	หลักปฏิบัติเกี่ยวกับอิทัปปัจจยดา	๑
๗๗๗.	พระพุทธเจ้าพระองค์จริง คือ พระธรรม - เห็นปฏิจสงฺกุปบาท คือ เห็นพระพุทธเจ้า	๑	๑๐๖.	พระพุทธเจ้าท่านอยู่ในฐานะที่เป็นอะไร กับพวกเรา	๑
๗๗๘.	มาร	๑	๑๐๗.	พระพุทธเจ้าตรัสรู้ อิทัปปัจจยดา	๑
๗๗๙.	ธรรมศาสตร์ในการปิดอบาย	๑	๑๐๘.	ไขข้อข้องใจ	๑
๘๘๐.	ธรรมศาสตร์ในการเปิดสวรรค์	๑	๑๐๙.	สิบปีเกี่ยวกับสวนโมกข์	๑
๘๘๑.	ศิลปะแห่งการใช้เกิดจากหัวใจพระธรรม	๑	๑๑๐.	อรหันตคุณ ๔	๑
๘๘๒.	อริยสังข์	๑	๑๑๑.	อรหันตลักษณะกถา	๑
๘๘๓.	ความทุกข์	๑	๑๑๒.	หัวใจพระพุทธศาสนา	๑
๘๘๔.	ธรรมศาสตร์มี เมื่อมีการปฏิบัติ	๑	๑๑๓.	หลักปฏิบัติเกี่ยวกับสมาธิวัตร	๑
๘๘๕.	การปฏิบัติธรรมที่สมควรแก่ธรรม	๑	๑๑๔.	หลักปฏิบัติเกี่ยวกับศีลวัตร	๑
๘๘๖.	การบวชเพื่อฝึกการใช้ธรรมศาสตร์	๑			

- ศิล หมายถึงหัวข้อสำคัญ ๆ ที่บังคับให้ต้องปฏิบัติ
- วัตร หมายถึงเรื่องเล็กน้อยที่เกี่ยวกับศีล ไม่สำคัญและไม่บังคับเฉียบขาดเหมือนกับสิ่งที่เรียกว่าศีล
- ถ้ารากฐานเรื่องศีลนี้ยังไม่ดีพอ การจะมีสมาธิ มีธรรมะสูง ๆ ขึ้นไปนั้น ทำไม่ได้
- ศีล แปลว่า ปกติ แต่โดยอรรถแล้ว ศีลคือข้อปฏิบัติที่ปฏิบัติแล้วจะทำให้เกิดความปกติ
- ผู้ใดมีภาวะปกติทางกาย ทางวาจา เรียกว่าคนนั้นมีศีล
- ศีล ๕ คือแม่บทของศีลทั้งปวง
 - ศีลข้อที่ ๑ คือ ปาณาติบาต : ไม่ประทุษร้ายชีวิต ร่างกายของผู้อื่น
 - ศีลข้อที่ ๒ คือ อทินนาทาน : ไม่ประทุษร้ายทรัพย์สมบัติของผู้อื่นโดยทุกวิถีทาง
 - ศีลข้อที่ ๓ คือ กาเมสุมิฉาจาร : ไม่ประทุษร้ายของรักของผู้อื่น
 - ศีลข้อที่ ๔ คือ มุสาวาท : ไม่ละเมิดสิทธิ หรือทำให้ผู้อื่นเสียสิทธิอันชอบธรรมโดยใช้วาจา
 - ศีลข้อที่ ๕ คือ สุราเมรัยมัชฌมาท : ไม่ประทุษร้ายสติสมปกติของตนเอง และศีลข้อนี้สำคัญที่สุด
- ศีล ๕ นั้นเองที่ขยายออกไปเป็น ศีล ๘, ศีล ๑๐ ฯลฯ
- โลกียศีล เป็นศีลที่ทำให้เวียนว่ายอยู่ในวัฏฏะสงสาร โลกุตตรศีล เป็นศีลที่กระทำเพื่อออกไปจากวัฏฏะ จงรักษาศีลประเภทที่ไม่เป็นไปเพื่อวัฏฏะเกิด แล้วผลพลอยได้อย่างที่ต้องการในแบบวัฏฏะนั้น จะมีมาเอง
- หลักการปฏิบัติเรื่องศีล คือต้องปฏิบัติเพื่อให้เกิดภาวะปกติ เพื่อถอนตนออกเสียจากวัฏฏะ
- อานิสงส์ของศีล คือกำลังใจให้เกิดการปฏิบัติ ถ้าไม่มองเห็นอานิสงส์แล้วมันท้อแท้
- สรุปว่า ศีล คือปกติภาวะตามธรรมชาติ ปฏิบัติศีลด้วยกำลังใจ สำรวมระวัง, ปฏิบัติศีลด้วยกำลังปัญญา รักษาความบริสุทธิ์ แล้วปฏิบัติศีลด้วยกำลังของสุญญตา ตั้งไว้ด้วยจิตที่ปราศจากตัวกู ของกูเท่านั้น ศีลก็สมบูรณ์ ทำให้อยู่เป็นสุขในโลก และในที่สุดจะอยู่เหนือสุข เหนือทุกข์ เหนือโลกโดยประการทั้งปวง